

BUDSTIKKA

Norsk Posthistorisk Selskap

ISSN 1891-8859

Årgang 27 nr. 2
Juli 2022



I dette nummer:

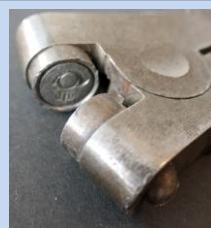
Noen linjer fra redaktøren	2
Nytt æresmedlem: Gunnar Melbøe	2
Lederens hjørne	3
Referat fra årsmøtet 2.april 2022	4
Referat fra medlemsmøte 2.april 2022	5
Arvid Løhre: Blyplomber i postverket; når?	6
Kent Ryen: De norske «Drottning»-brevene	7
Dansk Posthistorisk Selskab 50 år	9
Egil H Thomassen: Allierte feltpostkontor i Norge 1945.	10
Trond Schumacher: Postale og filatelistiske spor etter ekspedisjoner til Bouvetøya – et annektert biland til kongeriket Norge.	14
Arvid Løhre: Hurtigbrev / Snøggbrev (Norge / Noreg) og Blixtbrev(Sverige – Hva er det?	19
Arvid Løhre: Mer markedsføring med merker	23
Sommerhilsener, posthistorikere imellom	23
Viktige venner av NPS	24



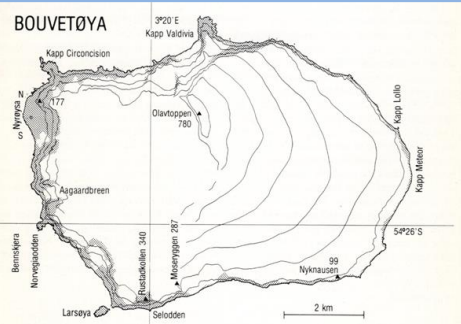
WW2 er fortsatt «krigen» for de fleste av oss, les på side 10 om FPO.



Om spennende korrespondanse fra kronprinsessen, 1857. Side 7



Side 6



Postale og filatelistiske spor side 14-18



Nesten ukjente norske postoblater, les mere om disse og andre på side 19 ff



Side 9



Postens markedsføring ved hjelp av oblater, les på side 23



Møteplaner 2022

17. september 2022
Øivind Rojahn Karlsen
og Arvid Løhre:
«Posten jubilerer»

19. november 2022

Odd Arve Kvinnesland
"Mot en felles postekspedisjon for Nordlandsruten. Hovedvekt fra UPU og til 1898".



Ordinære møter holdes i 2. etasje, lokalet "Anton B.", over

Kafé Asylet

Grønland 28, 0188 Oslo kl. 13.00
Mat og drikke: tradisjonelt opplegg

Budstikka

utkommer i 2022 med fire nummer
og sendes til medlemmene i NPS.

Ettertrykk tillatt etter avtale for originalstoff.
(Men ikke stoff merket med ©).

Ansvarlig redaktør:

Per Erik Knudsen

Ullern allé 123, 0381 OSLO

Tlf.: 0047 928 56 143

E-post: budstikka@posthistorisk.no
per.erik.knudsen@wemail.no

Norsk Posthistorisk Selskap

Adr.: Postboks 4369, Nydalen

0402 OSLO, Bankgiro: 0540 08 40395

Leder: Trond Schumacher

Holmendammen Terrasse 22, 0773 OSLO

E-post: trond@schumacher.no

Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen

Maries vei 12, 3610 Kongsberg

E-post: oivindr@online.no

Sekretær: Arvid Løhre,

Lurudveien 28 K,

2020 SKEDSMOKORSET

E-post: arvid@online.no

Kasserer: Gunnar Melbøe

Betzy Kjeldsbergs vei 26 E, 0486 OSLO

E-post: gmelboee@online.no

Styremedlem: Olav Dyresen

Trudvangveien 2b, 0363 OSLO

E-post: olav.dyresen@hotmail.com

Varamedlemmer:

Ole Jørgen Grann

Mikrobølgen 12c, 1151 OSLO

E-post: ole.grann@ks.no

Finn-Erling Bendixen,

Postboks 1500 Vika, 0117 OSLO

E-post: finn.erling.bendixen@bendixen.no

Hjemmeside: www.posthistorisk.no

Webredaktør: Jan Lauridsen

E-post: janlauridsen45@gmail.com

Noen linjer fra redaktøren:



Durian har forhåpningsvis ikke etterlatt varige spor i artiklene, Det har derimot noen faste av Budstikkas skribenter gjort, med bidrag av stor spennvidde, En enkelt «debutant» for min redaktørtid er det også. Budstikka trenger både faste leverandører og bidrag fra alle andre som har posthistorierelatert viten å bidra med. Selv om det er sommer og varmt, er det alltid en tid for å tenke på en artikkel som kan festes til papiret når det blir en ledig stund. De fleste av oss har det.

Per Erik



**Redaktøren
applauderer
for Selskapets
applaus
for og til
Gunnar
Melbøe.**



En overrasket kasserer: **Gunnar Melbøe utnevnt til æresmedlem**

Etter årsmøtet fikk vår trofaste kasserer seg en overraskelse, han ble utnevnt til æresmedlem! Gunnar Melbøe har varslet at han vil pensjonere seg fra sitt verv når han kommer på valg i 2023. Bak hans rygg var det øvrige styret enige om at det ikke var noen grunn til å vente. Det var allerede på høy tid at han fikk en honnør for sin store innsats for norsk posthistorie og NPS. Gunnar Melbøe ble opptatt som medlem av NPS i 1984. Det ble kunngjort gjennom et rundskriv fra Paul Jensen, datert 16. september 1984. Det var for øvrig en meget sterk gruppe som ble medlemmer samtidig, Egil H. Thomassen, Per Erik Danielsen og John Torstad; luftpost, skipspost og krigspost!

Gunnar var en pioner i å ta i bruk systematisk arkivgranskning i studier av norsk posthistorie. I 1988 utga han boka «**Prinds Gustav**», omtalt i årsberetningen 1989 på følgende måte «- anerkjent som et meget godt arbeid». Boka ble «innkjøpt et tilstrekkelig antall og det ble distribuert til alle medlemmene».

Erfaringene med sitt forskningsarbeid i arkivene delte han med våre medlemmer i heftet: «**Praktisk arkivgranskning for posthistorie-interesserte**.» Dette ble også distribuert til alle, og kom definitivt til nytte for flere.

Gunnar ble valgt til varamedlem i styret for NPS fra 1995, styremedlem fra 1999, konstituert nestleder fra 2007 og konstituert kasserer fra 2009 til dags dato.

Dette er 27-års sammenhengende verv i NPS. Han har skrevet en rekke artikler, bøker og utviklet samlinger om ulike temaer av stor posthistorisk interesse. Gunnar Melbøe har fått en velfortjent honnør! Gratulerer som æresmedlem.

ALØ



Sommer og høst er tiden for frimerke-utstillinger. I år er det Troms Filatelistklubb som er først ute med Polarfilex 22 i helgen 17. – 19. juni og deretter Bodø med utstilling fra 23. – 25. september. Polarfilex 22 er Troms Filatelistklubbs tredje utstilling på 6 år. Det gjør klubben til landets ledende klubb på utstillingsfronten i øyeblikket. Og Bodø følger an like etter.

Mindre enn 2 år siden forrige regionale utstilling er klubben i gang med forberedelser til ny utstilling rett over sommeren. Nylig ble det annonsert i frimerkepressen at neste år trår også Hålogaland filatelistklubb til med en nasjonal frimerkeutstilling i Harstad! Det er grunn til å merke seg og spørre om hvor all denne energien og entusiasmen for hobbyen vår blant våre venner og medlemmer i nord kommer fra? Vi spøringer må bare bukke og takke for den store innsatsen som gjøres i forvisning om at vi alltid er velkomne med våre frimerke-, brev- og postkort-samlinger på de mange utstillingene i Nord-Norge. Med TFK-nytt nr. 2/2022 i hånden har jeg selvfølgelig merket meg at en hjemstedssamling fra Mandal også er velkommen på Polarfilex 22 i Tromsø. Det er samlerglede og kontakt mellom frimerkesamlere og posthistorikere i det ganske land. Venner som i mye og mangt er samstemt om veien videre. Her har politikere på alle plan mye å lære ved å se seg rundt og ta lærdommen til seg.

Medlemmer i NPS er som alltid på farten i forbindelse med regionale og nasjonale frimerkeutstillinger; det være seg som arrangører, utstillere, dommere eller publikum. På de nasjonale utstillingene følger vi i Norsk Posthistorisk Selskap også opp med en ærespris til beste eksponat i posthistorisk klasse. Det er med stor spenning vi ser fram til resultatene fra Polarfilex 22 og Bodø 2022.

På hjemmefronten – den andre helgen i juni - benyttet jeg anledningen til å være med å hedre en av våre store frimerkekunstnere gjennom tidene. Jeg snakker selvfølgelig om Sverre Morken.

Sverre Morkens kunstnerskap er ikke ukjent for samlere av norske frimerker. Heller ikke for samlere av pengesedler. Med 230 frimerke- og seddelmotiver på norske frimerker og sedler er han den norske kunstneren og grafikereren som har de største opplagene og den videste utbredelsen av sine verk her til lands. Det var derfor ikke mer enn rett og rimelig at jeg i helgen 10. -12. juni satte meg i bilen og dro til Dovre for å overvære bokslippet av et aldeles uimotståelig vakkert praktverk om nettopp Sverre Morken, skrevet av kunsthistoriker Inger Lise Libakken. Boken er et resultat av 8 års samarbeid og gravejournalistikk fra forfatterens side om livet og livsverket til frimerkekunstneren Sverre Morken. Den 479 sider tunge boken har tittelen: «Sverre Morken. Et kunstnerskap i miniatyr på frimerker og postsedler», utgitt av Museumsforlaget, Trondheim. Tittelen bærer bud om at vi som posthistorikere ikke kan unnvære å søke kunnskap om frimerkekunst i denne boken. Sverre Morken har stått for gravering av 10,5% av Norges over 2000 ulike frimerkeutgaver!

Og hvilken fantastisk bok og oppslagsverk har ikke dette blitt for oss frimerkeinteresserte. Etter å ha skaffet meg boken på bokslippet som fant sted på Hjerleid på Dovre den 12. juni, ble det sen kveld og lang natt med mye lesing i dette praktverket før jeg kunne slukke lyset og fikk noen få timers søvn natt til mandag. Jeg ble skikkelig imponert over innholdet og stilen som forfatteren benytter seg av for å presentere hovedpersonens mange kvaliteter og fasetter: liv og utdanning, arbeid og lidenskap, og ikke minst motivasjon og dedikasjon for å arbeide med de ulike frimerkemotivene. En bok i sjangeren kunst- og kulturhistorie hvor mye av stoffet er myntet på filatelister som en viktig målgruppe!

På bokslippet ble det også sluppet en jubileumskonvolutt frankert med et av miniatyrarkene (BL 34 med NK 1679-1680) som Morken har gravert, forsynt med et motivstempel datert Hjerleid 12. juni 2022. Konvolutten er utgitt av Postens frimerketjeneste i forbindelse med bokslippet. Jeg skyndte meg å vippse noen kroner til Senter for bygdekultur for å skaffe meg et par eksemplarer av denne unike jubileumskonvolutten. Det var i høyeste grad påkrevd ettersom det beskjedne opplaget av konvolutten (**se bilde**) raskt ble revet bort. De tilstedeværende filatelisterne såvel som ikke-filatelistene ville mer enn gjerne sikre seg et datert minne fra denne begivenheten. Bakgrunnen for motivvalgene på miniarket og frimerkene på jubileumskonvolutten er hentet fra norrøn mytologi og Norges kongesagaer. Og historien og alle historiene om arbeidet som ble nedlagt av forfatteren og Sverre Morken selv for å framskaffe opplysningene om nettopp disse motivene, er detaljert redegjort for på side 78-79 i boken; om jotnene på Dovrefjell og Harald Hårfagre som ifølge sagaen ble så betatt av samejenta Snøfrid Svåsedatter at han '*ble het som ild og ville ha henne på flekken*'. For meg er det nettopp de godt dokumenterte historiene om ikke bare dette objektet - men om de fleste frimerkene og sedlene som Morken har designet og gravert -, som gjør boken ytterst interessant og lesverdig.



Jubileumskonvolutt fra Postens Frimerketjeneste for bokslippet til «Sverre Morken. Et kunstnerskap i miniatyr på frimerker og postsedler», stemplet med motivstempel Hjerleid 12. juni 2022.

Kunsten i livet og livet i kunsten hos grafikereren Sverre Morken gjennomsyrrer alle kapitlene i boken. Sverre Morken var selv tilstede under bokslippet på Hjerleid, hvor han for mer enn 60 år siden startet sin kunstneriske karriere som elev på treskjærerlinjen. Det var her hans usedvanlige evner som designer og grafiker ble 'oppdaget'. Til en proppfull sal av stående og sittende tilhørere (ca 200?) hadde Morken selv et minikåseri over et lite utdrag av sitt virke. Her fikk han også anledning til å formidle hvilket rikt liv han hadde hatt i sin søken etter kunnskap rundt motivene og utgavene av frimerkene som han hadde hatt som oppgave å gravere gjennom sine 45 år som frimerkekunstner. Det var mange i salen som misunte ham de opplevelsene.

Med ønske om en god og varm sommer til dere alle *Trond*

NORSK POSTHISTORISK SELSKAP –

Organisasjonsnummer: 992 484 969.

PROTOKOLL FRA ÅRSMØTET 2022

Lørdag 2.4.2022, Kafé Asylet, Grønland 28, 0188 OSLO.

SAKSLISTE:

- 1) Konstituering.
 - a) Godkjenning av innkalling.
 - b) Valg av dirigent og sekretær.
 - c) Valg av to medlemmer til å undertegne protokollen.
- 2) Styrets årsmelding.
- 3) Rapport fra Dr. Per Gelleins Minnefond.
- 4) Regnskap.
- 5) Fastsettelse av kontingent for 2023.
- 6) Budsjettforslag 2022.
- 7) Valg: Leder (1 år), 2 styremedlemmer (2 år), 2 varamedlemmer (1 år), revisor (1 år), 2 medlemmer av styret i Dr Per Gelleins minnefond (i tillegg til leder av NPS) (1 år) og valgkomité

1) Konstituering.

a) Godkjenning av innkalling.

Årsmøtet ble åpnet av leder Trond Schumacher kl. 13.15. Det var til sammen 25 medlemmer til stede. Innkalling med saksliste var kunngjort i Budstikka nr. 1/2022 og på Selskapets hjemmesider.

Vedtak: Innkallingen godkjent.

b) Valg av dirigent og sekretær.

Vedtak: Ivar Sundsbø ble valgt til dirigent og Arvid Løhre til sekretær.

Ivar Sundsbø overtok deretter møteledelsen.

c) Valg av to medlemmer til å underskrive protokollen.

Vedtak: Bjørn Muggerud og Bjørn Schøyen.

2) Styrets årsmelding.

Årsmeldingen var gjengitt i Budstikka nr. 1/2022. Den ble gjennomgått av leder Trond Schumacher.

Vedtak: Årsmeldingen for 2021 godkjent uten merknader.

3) Rapport fra Dr. Per Gelleins minnefond.

Trond Schumacher, komitéens formann, leste rapporten:

Ved slutten av året 2021 var fondets egenkapital på kr 122.405, inkludert en overføring fra NPS på kr 20.000. Av summen er kr 100.000 grunnkapital, som ikke kan røres.

Renteinntektene er fortsatt ubetydelige, og av den grunn må det foretas jevnlig overføringer fra selskapet til minnefondet for å opprettholde tildelinger på dagens nivå. Tildelingene skal fortrinnsvis benyttes til publikasjon av artikler og skrifter som vedrører norsk posthistorie, eller til spesielle forskningsformål innen norsk posthistorie.

Årets søknadsfrist har vært kunngjort både på vår hjemmeside og i Budstikka. Etter fristens utløp den 27. mars forelå det kun én søknad til behandling, til gjengjeld vil denne bokutgivelsen representere et lenge etterlengtet referanseverk innen norsk posthistorie. Prosjektet har mottatt bidrag fem ganger tidligere i perioden 1998 – 2004, men komiteen forstår det slik at forfatterne har støtt på store utfordringer underveis.

I forbindelse med årsmøtet i Norsk Posthistorisk Selskap, 2.4.2022, utdeles følgende fra Dr. Per Gelleins Minnefond:

- Erling Johan og Kristian Aune, kr 4.000 til utgivelse av boka «Norske utenrikske portotakster & gebyrer 1875 – 2000», 633 sider.

Oslo, 2.4.2022,

Trond Schumacher / Ivar Sundsbø / Arvid Løhre – (Sign.)

Vedtak: Rapporten fra Dr. Per Gelleins Minnefond 2022 ble tatt til orientering.

4) Regnskap

Regnskapet 2021 for NPS og Gelleins Minnefond med revisjonsberetningene var gjengitt i Budstikka nr. 1/2022. Det ble gjennomgått og kommentert av kasserer Gunnar Melbøe. Spørsmål om renteinntektene ble besvart. Revisjonsberetningen forelå skriftlig, men skulle vært referert under dette punktet. Revisjonsberetningene ble i stedet lest av revisor Inge Johansen under punkt 6.

Vedtak: Regnskapene godkjent uten merknader.

5) Fastsettelse av kontingent for 2023.

Styret foreslo å øke kontingenten for 2023 med kr 50 til kr 450.

Styrets begrunnelse var økning i utgiftene. Kontingentbeløpet hadde stått uendret i 8 år.

Vedtak: Kontingenten økes med 50 kr, og blir dermed kr 450 for 2023.

6) Budsjettforslag 2022.

Styrets forslag til budsjett var gjengitt i Budstikka nr. 1/2022. Den ble gjennomgått av kasserer Gunnar Melbøe.

Vedtak: Budsjettforslaget for 2022 godkjent uten endringer.

7) Valg.

Leder velges særskilt, det øvrige styret konstituerer seg med nestleder, kasserer og sekretær. De som står på valg er derfor konstituert i de vervene som er oppført.

Det fremgår av innstillingen at de som står på valg har akseptert gjenvalg, så nær som leder og ett varamedlem. Valgkomiteen har ikke lyktes å få noen til å stille som leder.

Her er valgkomiteens innstilling:

Leder: ---

(Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen. Ikke på valg i år.)

Sekretær: Arvid Løhre. Gjenvalg 2 år

(Kasserer: Gunnar Melbøe. Ikke på valg i år.)

Styremedlem: Olav Dyresen. Gjenvalg 2 år

Varamedlem: Ole Jørgen Grann. Gjenvalg 1 år

Varamedlem: Finn Erling Bendixen. Ny 1 år

Revisor: Inge Johansen. Gjenvalg 1 år

Valgkomité: Velges på årsmøtet. Begge i valgkomiteen sier NEI til gjenvalg.

Vadsø 7. februar 2022; Nils Ingvar Laiti / Are Døvle (Sign.)

Trond Schumacher hadde på forhånd kommunisert til styret og valgkomiteen at han ønsket å tre ut av ledervervet i år, men at det ifølge valgkomiteen ikke har latt seg gjøre å komme opp med en annen kandidat. Etter omstendighetene så han ingen annen løsning enn å akseptere et gjenvalg som leder for ytterligere ett år.

Vedtak:

Følgende ble enstemmig valgt uten motkandidater:

Leder: Trond Schumacher. Gjenvalg 1 år.

Styremedlem: Arvid Løhre, konstituert sekretær.

Gjenvalg 2 år

Styremedlem: Olav Dyresen. Gjenvalg 2 år

Varamedlem: Ole Jørgen Grann. Gjenvalg 1 år

Varamedlem: Finn Erling Bendixen. Ny 1 år

Revisor: Inge Johansen. Gjenvalg 1 år

Valgkomité: Ivar Sundsbø og Tore Berg. Nye 1 år.

Det har vært vanlig at styret for Dr Per Gelleins minnefond står på valg ved hvert eneste årsmøte i Norsk Posthistorisk Selskap. Det sto på den publiserte dagsorden, men ikke i valgkomiteens innstilling som ble brukt under valget. Punktet ble derfor dessverre uteglemt under årsmøtet.

I statuttene til Minnefondet står det følgende (utdrag fra §3):

«Fondet skal styres av et fondsstyre på tre personer, utpekt av årsmøtet i Norsk Posthistorisk Selskap. Formannen i Selskapet skal være formann i fondsstyret. - ».

Det er med andre ord ingen klare krav om at nytt styre skal velges på hvert årsmøte, og det styret som ble valgt i 2021 ble heller ikke valgt med spesifisert funksjonstid. Eneste løsning blir dermed at komiteen som ble valgt på årsmøtet i 2021 må fungere fram til årsmøtet i 2023. Komiteen består dermed fortsatt av:

Leder (formann) for NPS, Trond Schumacher; valgt av årsmøtet i 2021: Ivar Sundsbø og Arvid Løhre.

Oslo, 2.4.2022

Arvid Løhre, årsmøtets sekretær

Bjørn Muggerud *Bjørn Schøyen*



Her hele styret (minus fotograf Arvid), Knipset før årsmøtet.

ORDINÆRT MEDLEMSMØTE ETTER ÅRSMØTET

Meråkerbanens postekspedisjon – noe nytt?

Dette var tittelen på foredraget, og det var leder av Norsk Jernbanepostforening, Terje Hjelde, som hadde tatt turen fra Bodø.

For å si det med det samme, vi fikk det ikke til denne gangen heller. Ambisjonene om – idet minste – overføre foredraget over Zoom, støtte der og da på uoverkommelige tekniske problemer Dette førte til frustrasjoner for styret, for foredrags-holderen som fikk ufrivillige avbrudd, og ikke minst de rundt i landet og verden som gjerne skulle ha fulgt med. Men vi gir ikke opp, og skal lete etter løsninger!



Ole Jørgen og Trond, to kløktige medlemmer melder pass.

Stemplene

I standardverket til jernbanestemplene, Tiemer og Aanensen (2002), er det katalogisert 6 stempler med navnet på postekspedisjonen, 2 reservestempler fra Nordenfjeldske samt 12 oblatstempler i gjenbruk som annulleringsstempler. Hele banestrekningen var ferdig i 1881. Stempel nr. 1, MERAKERBANENS / POSTEXP. (TH) var i bruk i tre perioder.

Her skal ikke refereres så mye mer fra innholdet i foredraget. Det publiseres grundig etter vært i andre fora. Stempeloversikten er under revisjon, og spesielt delen med bruken av oblatstemplene blir diskutert og forsket på, i tillegg til at nye datoer på en del av de ordinære stemplene. Nytt stoff om annulleringsstemplene fremkommer også i boka til Øivind Rojahn Karlsen, «Norske postoblater og postoblatstempler» (2020). Dette temaet utløste også litt diskusjon og spørsmål etter foredraget.

Et engasjerende tema og interessant foredrag, Terje fikk sin velfortjente applaus og takk.



Posthistorisk lapskaus

Kl. 14.44. Det har jo blitt en selvpålagt sak at møtets måltid skal refereres. For en gangs skyld hadde referenten kommet seg først i lapskausløpet. Denne gangen hadde også Asylet klart å bemanne baren i 2. etasje, så alt var bare fryd og gammen. Tradisjonen tro ble det også glassene hevet tre ganger:

Kl. 15.02: Selskapets skål.

Kl. 15.07: «Absent friends» – de medlemmene som ikke er her.

Kl. 15.12: Posten – slik den engang var.

Medlemmenes 5-minutter

Klokka 15.21 var det klart for denne posten.

- **Paal Berg Helland** var første mann under denne posten på dagsorden, men han visste det ikke selv. Han befant seg nemlig i Ungarn, og i hans fravær refererte Øivind R. Karlsen fra hans FB-postering. Det var ferske og gode nyheter, og de kan ikke gjentas for ofte: «Resultater fra Hunfilex 2022. Jon Klemetsen 79 poeng stort sølv. Eivind Lund Ecuador 93 poeng gull. Paal Berg Helland 87 poeng stor vermeil. Øistein Bøe 90 poeng gull. Terje Heskestad 96 poeng stort gull. Tom Komnæs 98 poeng stort gull. Turid Veggeland 95 poeng stort gull. Terje fikk også spesial pris. Tom Komnæs er også i finalen for GP internasjonal.» Og som vi vet stakk Tom Komnæs av med GP. Gratulerer alle sammen!
- **Ivar Sundsbø** refererte fra London 2022, der uvær og Covid medførte store utfordringer for utstillingen. Han har skrevet et referat til NFT; og det kom i nr. 3, 2022 side 90-91.
- **Bjørn Muggerud** reklamerte for den nyeste utgivelsen til KFF, der han selv hadde stått for oppdateringen av standardverket, der denne utgaven har tittel: «Tyske militære avdelinger og feltpostnumre tilknyttet Norge 1940-1945. Tillegg og oppdateringer. Utgave 3» (Krigs- og feltpostforeningen 2022.) Pris kr 350 for dem som ikke er medlem, portotillegg innenlands kr. 70.
- **Tore Berg** hadde med seg Filatelistisk Årbok 2021 til salgs.
- **Terje Hjelde** reklamerte for den regionale utstillingen i Bodø i år, 23.-25. september.
- **Arvid Løhre** opplyste om at alle tre kandidatene presentert i Budstikka nr. 1, 2022, hadde akseptert medlemskap og er nå medlemmer av NPS. Det er Vidar Hauge Halvorsen, Børre Amundsen og Kent Inge Stenberg Ryen.

Spontanauksjonen

Auksjonen startet kl. 15.39. Denne gang var det hele 31 objekter, hvorav noen donasjonsobjekter.

Som det ses av bildet t.h., kan det blir ganske humørfyllt mellom «salen» og «bordet».



Møtet avsluttet kl. 16.13

ALØ

Selskapets aktive, alltid tilstedeværende sekretær blir sjelden med på bilder fra møtene. Men her er han med notatblokken.



BLYPLOMBER I POSTVERKET; NÅR?

Av Arvid Løhre

Skanfil har den siste tiden solgt en del blyplomber fra Postverket. Dette er sjeldne saker, noe som auksjons-firmaet ganske riktig oppgir. Brukte blyplomber skulle returneres til Postintendanten, og da er det følgelig ikke mange på samlerhender. Så vidt jeg oppfatter er dette som nå er i markedet ex. **Rui**, med andre ord prøver fra firmaarkivet.



Blyplombe
fra
UT-
TRØNDELAG

Illustrasjonene hittil: Skanfil Auksjoner AS
Følgende illustrasjoner: Arvid Løhre



Blyplombe til
annen
forsegling
bruk. Teksten på den ene siden er «LILLESTRØM POSTKTR. *»,

og den andre siden: «FRANK KONTROLL 1 •». Denne ble brukt til å forsegle kunders frankeringsmaskiner med telleverk.



Posthorn fra NESBYEN



NESBYEN



Posthorn fra OSLO-BREVIK



OSLO-BREVIK

Jeg har fra to forskjellige hold fått spørsmål om når disse plombene var i bruk, samlere ønsker bestandig en riktig beskrivelse av objektene sine. Jeg visste ikke svaret, og det er så vidt jeg husker ingen andre som har skrevet noe om dette.

Jeg fikk for meg at det hadde stått noe i Sirkulærene i 1960. Det gjorde det, men det var introduksjonen av forsøksordningen med blikkplomber. Senere samme år ble ordningen med blikkplomber gjort varig. (Sirkulærene 1960 side 3 og side 168) Dermed konkluderte jeg med at det etter 1960 ikke ble produsert noen nye blyplombetenger, blikkplombene med en annen type tenger dekket det framtidige behovet til den typen forsegling. Men når startet ordningen med blyplomber i Postverket?

Dette var ikke lett å finne, for den lille notisen sto faktisk ikke det året i den innholdsfortegnelsen som er innbundet foran sirkulærene hvert år. Jeg bladde meg bakover fra 1920-tallet, og fant flere kunngjøringer av prisendringer på nye blyplomber fra Postintendanten. Tilbake i 1917, under metallmangelen på grunn av verdenskrigen, sto det følgende (nr. 8, 19. februar) –

«Man minder om bestemmelsen i sirkulære nr. 47 for 1903 post II om innsendelse av brukte blyplomber. Postekspeditioner og poståpnerier skal indsende saadanne til det overordnede postkontor som indsender dem til postintendanten sammen med sine egne.»

Og der – i 1903 – sto det håndfaste beviset på når det hele startet; Circulære nr 47, 23. november 1903.

«Til forsegling af pakkepostposer vil der ved enkelte postanstalter forsøgsvis blive benyttet blyplomber. De brugte plomber bliver at opsamle og indsende til postintendanten.».

Så svaret er 1903-1960, med påfølgende utfasing.



Detalj av en blyplombetang, som viser den delen med posthornet. Den andre delen viser da enhetens navn og eventuell litera.. Blyplombetangen er merket på siden med «VIIG & VRAALSEN», men gravyren kan likevel være utført av firmaet H. RUI.

Blyplombetang sammenliknet med blikkplombetang. Her er posthornsymbolet ferdig preget i skiltet, finnes også med 1987-logo. Tangen preger kun tall og/eller bokstaver, opphøyd på den ene siden og fordypet på den andre siden slik at det blir preg i det tynne blikket når de presses sammen.



Før 1968 ble det i hovedsak brukt regnskapsnummer, etter 1968 i hovedsak postnummer.



Merkelapp for verdisekk sendt fra Oslo postterminal Verdiavd., 28. juli 1983. Blikkplomben er merket «OV 13».



Blikkplombene ble utfaset og erstattet med plastplomber til engangsbruk. Nummeret ble ført på lister og kart, og skulle kontrolleres ved mottak.

De norske «Drottning»-brevene

av Kent Ryen

De såkalte «Drottningbrevene» har vært et begrep i svensk posthistorie siden de noe sensasjonelt kom på markedet på slutten av 60-tallet. Det dreier seg om en korrespondanse mellom kronprinsesse og senere dronning Louise av Sverige og Norge og hennes guvernante Victoire Wauthier i Haag, og dekker perioden fra den opprinnelig nederlandske prinsessen kom til Sverige som kronprins Carls forlovede i 1850 og til hennes død i 1871.

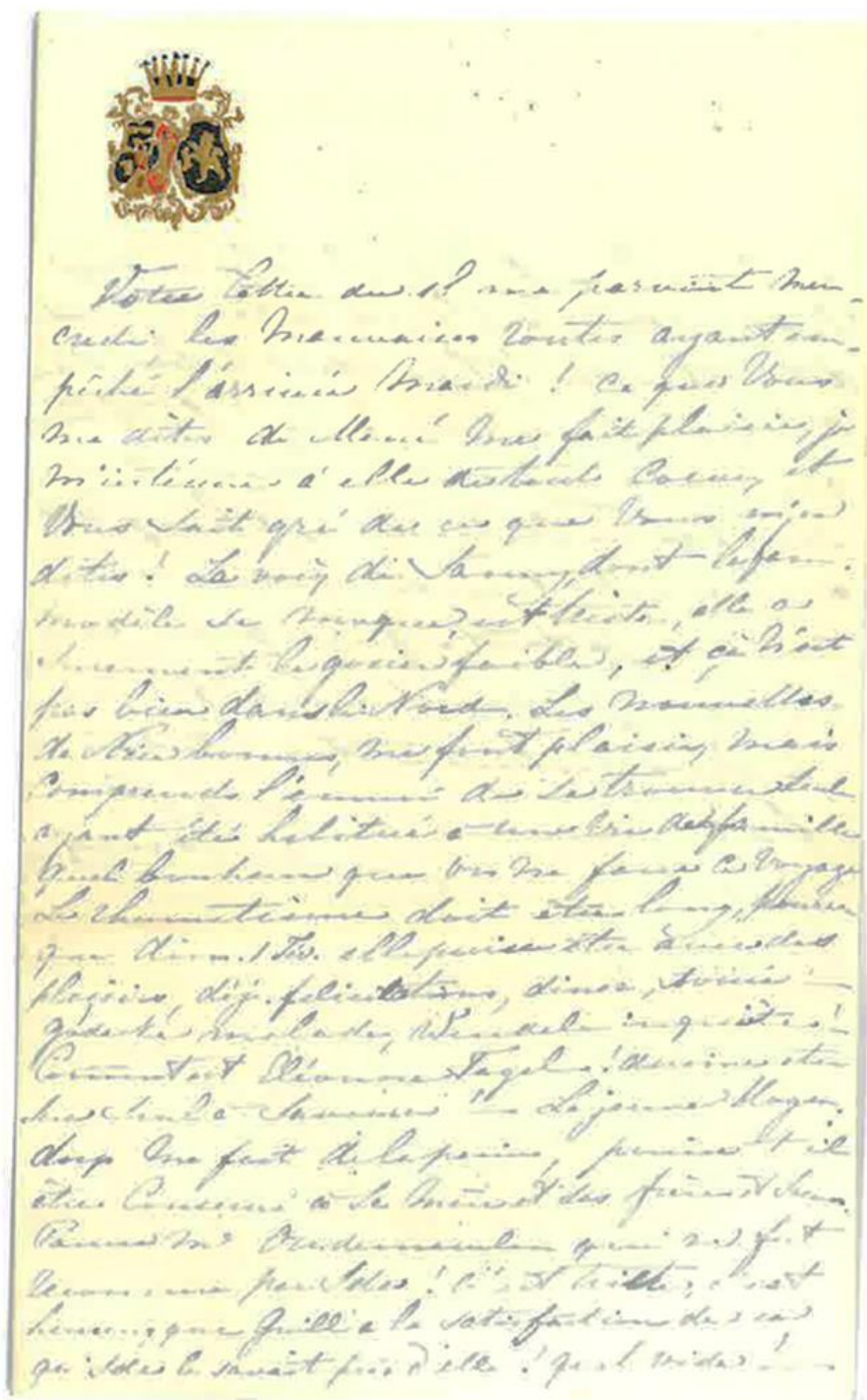
Korrespondansen er selvfølgelig post-historisk interessant, siden den omfatter både prefil- og skilling- og vapenperioden i svensk filateli. Den gir et svært godt bilde av utviklingen av postrutene mellom Sverige og kontinentet i en tid der dampskipsfart og storstilt jernbaneutbygging revolusjonerte postbefordringen. Ikke desto mindre er den også kulturhistorisk interessant, siden mange av brevene er bevart med innhold. Dronningens skriblerier gir derfor et unikt og utilsørt innblikk i tanker om både dagligliv, hoffsladder, politikk, verdensbegivenheter, sorg og glede.



Ill. 1 : Louise av Norge og Sverige; kronprinsesse og dronning med skrivekløe.

Det som kanskje ikke er like kjent, er at «Drottningbrev»-korrespondansen også inkluderer en håndfull norske brev; Louise var jo tross alt kronprinsesse og dronning også av Norge, og skrivekløen var nok ikke mindre i de periodene hun oppholdt seg i Christiania.

De brevene som er kjent er alle skrevet i 1857. Kronprinsparet oppholdt seg i Norge fra midten av januar, og åpnet blant annet Stortinget i begynnelsen av februar som vikarer for den sykemeldte Kong Oscar. Dette må for øvrig ha vært både første og foreløpig siste gang en kronprinsesse var tilstede ved denne begivenheten, og det var blant annet knyttet mye spenning til stolen kronprinsessen skulle bruke, som var spesialbestilt, kan vi lese i dagspressen fra den tiden. Kronprins Carl foretrakk av en eller annen grunn ofte Paleet fremfor slottet når han var på besøk i Christiania, så det er mulig brevene er skrevet der, men vi vet også at Bygdøy kongsgård ble brukt som innkvartering i perioder.



Ill. 2: Drottningbrev skrevet i Christiania, 30.01.1857

De norske «drottning»-brevene skiller seg fra de svenske på flere vis. For det første er ingen av dem frankerte. Dette kan rett og slett skyldes formatet på konvoluttene, som er så lite at det ikke tillot særlig mange Oscar-frimerker, som var den tids eneste frankeringsmulighet, til å dekke opp for porto på 30 skilling og samtidig ha nok plass igjen til å skrive adressen. Riktignok er det også flere av de svenske drottningbrevene som heller ikke er frankerte, men derimot sendt som fribrev, eller retttere sagt «Fribref Cabinet». Dette var en særskilt fribrevsrett som blant annet medlemmer av kongehuset tidvis benyttet seg av for forsendelser til utlandet, men dette fordret at brevene ble besørget via utenriksdepartementets kansli og via det svenske postkontoret i Hamburg, som hadde ansvaret for portooppgjøret med de samarbeidende utenlandske posttjenestene. En slik fribrevsrett eksisterte ikke i Norge, som ikke hadde noen egen utenrikstjeneste i unionstiden.

Skulle en benytte seg av dette, måtte brevene derfor først bli sendt via Stockholm, med den forsinkelsen det medførte. Alternativet å sende posten direkte med dampskip fra Christiania var definitivt det raskeste.

Statens postdampskip «Christiania» opererte sommersesongen 1857 med avgang hver tirsdag, og med anløp i Horten, Frederikshavn og Nyborg på vei til Kiel. Pålitelig nok gikk det således hver tirsdag denne våren et brev fra slottet i Christiania med adresse til Haag dette året. Brevene ble stemplet om bord med det reisende postekspedisjonsstempelet «SANDÖSUND» (nr. 1c, jfr Danielsen: «Norske skipspoststempler»), og ankomststemplet ved det danske overpostamtet (KDOPA) i Hamburg, hvor det ble videresendt per jernbane. Dette utgjør en annen forskjell; de svenske brevene ble omkartert ved det svenske postkontoret i Hamburg (KS&NPA), mens de norske brevene altså gikk via det danske.

De fleste av brevene er sendt ubetalt, med påtegninger om at mottager skulle oppkreves for hele portobeløpet ved utlevering. Gjeldende portotakst på denne tiden var 30 skilling, omregnet til 65 hollandske cent, som er notert på forsiden av konvolutten. I dette tilfellet har imidlertid postekspeditøren gjort en feil og først skrevet «55», som så er krysset ut:



Taksten frem til Hamburg var på 16 skilling, som var fordelt med en tredjedel hver på hhv. norsk landporto, sjøporto og dansk transittporto. Fra Hamburg tok Preussen 3 silbergroschen, omregnet til 8 skilling, i transittporto, og de resterende 6 skilling tilsvarende 2 silbergroschen tilfalt Nederland for befordring til 2. sone (Nederland hadde frem til 1864 en lavere takst på 1 Sgr for områder nærmere grensen).

Noteringen «6» i rødt må trolig tilsvare den norske landportoen, som er rundet av oppover til 6 skilling, eller det kan være for de 6 Sgr som etter oppkreving skulle fordeles tilbake mellom dansk og norsk postvesen.



Baksiden av brevet har omkarteringsstempel fra KDOPA i Hamburg, ankomststemplel fra s'Gravenhage (Haag), samt kronprinsessens lakksegl med nederlandsk og svensk-norsk riksvåpen, for anledningen i svart på grunn av den pågående hoffsorgen.

I ett tilfelle er brevet blitt forhåndsbetalt frem til Hamburg med 16 skilling, og har derfor påskriften «FrHbg» nede i venstre hjørne:



Gjenværende portobeløp utgjorde da 30 cent til innkreving ved utlevering, som er notert i svart med «franske» tall. Pussig nok finnes det ingen delbetalte, frankerte brev til Nederland registrert fra denne perioden. At det var mulig å gjøre det slik bekreftes imidlertid av dette brevet. Brevet har for øvrig sørgekant siden det var erklært hoffsorg over enkedronning Josefina's søster og kronprins Carls tante, Théodoline de Beauharnais, grevinne av Württemberg, som hadde gått bort 1. april.

De norske «drottningbrevene» inkluderer også enkelte brev i miniformat helt uten påtegninger, som antagelig har gått som vedlegg i annet brev, for eksempel til Louises øvrige familie i Nederland; mademoiselle Wauthier bodde jo tross alt fortsatt under samme tak som Louises far Prins Frederik i Haag, og fikk sikkert noe av posten via ham. Louise bekrefter også selv i sine brev at hun stundom får hjelp av sendemann Løvenskiold i Haag til å få tilsendt pakker og lignende via legasjonen. Av datering og innhold kan vi likevel finne ut mye om reiseveien; Kielbåten gikk som tidligere nevnt fra Christiania kun hver tirsdag, så for at Louise og Victoire skulle kunne opprettholde sin korrespondanse med to brev ukentlig hver vei, må det også ha blitt benyttet andre postruter. Et av brevene er for eksempel datert lørdag 16. mai. Dette var samme dag som det private dampskipet St Olaf hadde avgang til Hamburg fra Christiania.

Et annet brev datert fredag 8. mai har antagelig blitt sendt via København. St Olaf gikk kun annenhver lørdag til Hamburg og hadde ikke avgang 9. mai, men denne dagen svarer Louise på et brev sendt fra Haag søndag 3. mai. Dampskipet «Kronprindsesse Louise» gikk i ukentlig rute med avgang København onsdager kl. 13, med ankomst Christiania torsdager kl 19, altså 6. og 7. mai. Returen til København gikk kl 08 om morgenen 9. mai. Med henholdvis Hamburg- og Københavnruten var det da mulig å få nyheter til og fra Haag to ganger ukentlig.

Så langt om selve posthistorien, men hva står det egentlig i brevene fra slottet i Christiania? Innholdet i brevene er heldigvis bevart. De er for det meste skrevet på fransk, og med innslag av nederlandske uttrykk innimellom kan det være utfordrende å tyde kronprinsessens snirklete formuleringer, men mye er det mulig å få med seg likevel. En del spalteplass går med til Kong Oscars langvarige sykdom, som i og for seg er hovedgrunnen til at Louise og kronprins Carl oppholder seg i Christiania som vikarer for regenten. Louise er i perioder selv syk denne våren, er dårlig til beins og går med stokk (i en alder av 29 år), og lengter blant annet etter «badene i Sandefjord» (Sandefjord kurbad), hvor hun føler hun klarer å komme vekk fra alt. Hun omgås det lille som finnes av notabiliteter i provinshovedstaden, og drar på teaterbesøk og spiller kortspill med Løvenskiolds og Wedel Jarlsbergs

Hun er for øvrig ikke spesielt glad for vertinnerollen hun må spille ved alle de selskapelige anledninger ektemannen legger opp til, og slik sett er hun hans rake motsetning; »ca m'ennuie!» Hun avslører at Juliane Wedel nettopp har akseptert å bli hennes norske overhoffmesterinne, noe hun er svært fornøyd med. Juliane har nettopp mistet sin far, som ikke etterlot henne veldig mye, og Louise er derfor glad for å kunne hjelpe henne til egen inntekt; »je suis contente d'avoir une Wedell, belle famille noble, ca fait du bien ici, ou la noblesse est abolie!»

Løvenskiolds, derimot, har hun mindre til overs for: »Les Løv. ne sont rien, ils sont nobles, mais une jeune noblesse, qui n'a vu de longs jours! Ils se font appeler Baron à l'étranger, sans y avoir droit, ook herlijk, tout pour la vanité». Akkurat som om Juliane Wedel blir glad over utnevnelsen blir nok Løvenskiolds skuffet, skriver Louise. De stilte nemlig med den andre kandidaten til jobben.

Litt utenrikspolitikk blir det forresten også plass til; »vous avez raison de dire que Napoleon III a une belle politique...il paraît avoir une volonté et force de fer»...historikerne kan nok strides om hvorvidt jernviljen som både førte til statskuppet som ga den franske keiseren makten og seier på de alliertes side i Krimkrigen var av det gode i lengden, men det var i hvert fall nok til å imponere en svensk-norsk dronning våren 1857.

Undertegnede jobber for tiden med et dokumentasjonsprosjekt av alle de kjente svenske og norske Drottningbrevene, både posthistorisk og innholdsmessig, og planlegger «så småningom» å samle alt i en eller annen form for utgivelse. Resten av historien om Drottningbrevene kommer der. Har du i mellomtiden kommentarer til noe av innholdet i denne artikkelen eller Drottningbrevene generelt hører jeg gjerne fra deg på kryen@aol.com.

Kent Ryen

Vilhelmina Fredrika Alexandra Anna Lovisa av Nederlandene, (5.8.1826-30.3.1871), norsk og svensk kronprinsesse fra 19.6.1850, dronning fra 8.7.1859. Mormor til Haakon VII.



På brevarket det våpen som Louise brukte som kronprinsesse av Norge og Sverige. Over t.v. vises hennes håndveske med nederlandsk våpen. T.h. våpen etter at hun ble dronning.

Kronet sammen med Carl XV (Karl IV) i Trondhjems domkirke (Nidarosdomen) på 34-årsdagen, 5.8.1860. Den svenske kroningen fant sted i Stockholm på kongens 34-årsdag 3.5.1860.

Ingen av de tidligere unionsdronningene var blitt kronet i Norge. Dronningkronen var laget i Stockholm i 1829 og brukt ved kroningene i 1860, 1873 og 1906.



Dansk Posthistorisk Selskab 50 år.

Vårt danske søsterselskap ligger fem år foran oss. De jubilerer i vår med en posthistorisk utstilling **Post '22**.

En utstilling med kun innbudte eksponater, med hensikten å vise både bredden av hva som samles og kvalitet. Samtidig selvsagt en jubileumsfest. Vi som har vært på danske fester, vet at der er det også kvalitet. »Der skulle du ha vørri, Kal» gjelder hele arrangementet. Men heller ikke jeg var der. I tillegg til utstilling og fest, fikk alle medlemmer av DPHS en jubileumsbokgave. Forståelig nok ble den overlevert personlig til alle som var i Hornslet. Boken er på godt 350 sider, innbundet i pappbind og veier 1700 gram. En tungvekter også i innhold.

Jeg har ikke forutsetninger til å bedømme boken faglig, da den bare marginalt streifer mine egne snevre samleområder. Men hvis et av våre medlemmer vil skrive anmeldelse, vil den være velkommen.

Jeg vil sitere hovedmannen bak verket, Ole Maintz:

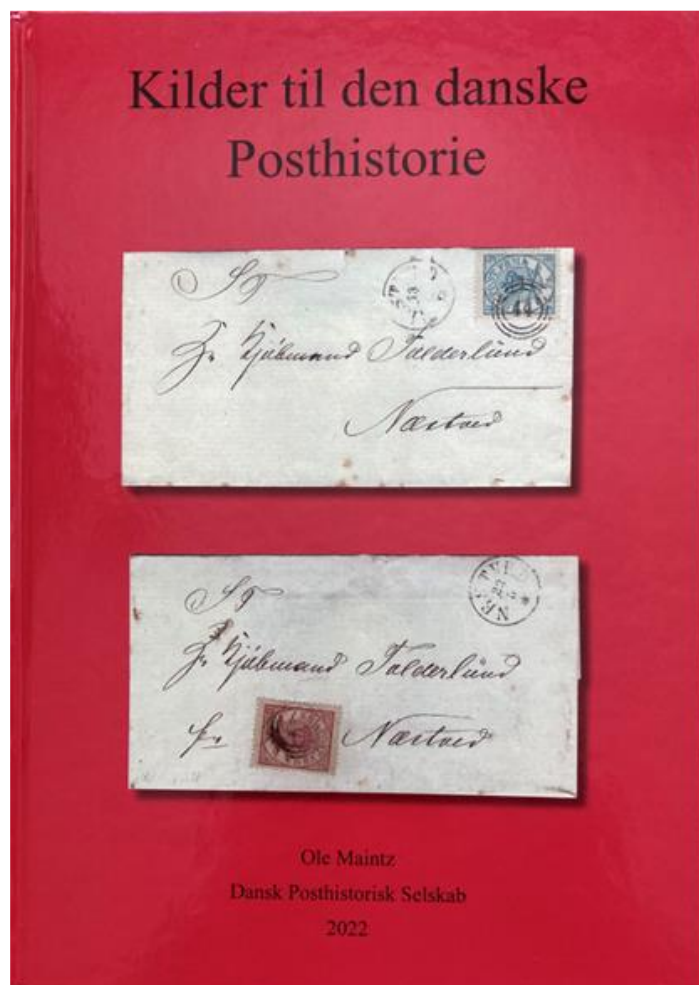
Denne bog er tænkt som en håndbog, hvori der findes oplysninger om Postvæsenet, dets funktion og udvikling.

Bogen er ikke en "facitliste", men en bog, som indeholder posthistoriske informationer fra kopier af originale dokumenter og tidligere trykte kilder.

Det er således op til den enkelte læser at uddrage informationer herfra og kombinere disse med informationer fra andre kilder.

Ole Maintz har ikke vært alene; Viktige medhjelpere har vært Otto Kjærgård og Jan Bendix som bl.a. har stått for layout. Viktig hjelper var også Bo Bjerre Jacobsen, Navn vi som er interessert i Danmark, kjenner. Resultater av arkivsøk gjort av Kurt Hansen, Max Meedom og Jens H Sørensen er gjengitt i boken.

Ole Maintz har vært medlem i DPHS fra 1972 og det meste av tiden aktiv både i selskapet og i sine arkivsøk. Boken er indirekte et resultat av femti års arbeid for posthistorie.



ISBN 978-87-87832-02 Overskytende få eksemplarer selges fra utgiver DPHS til DKK 300 + porto.

Allierte feltpostkontor i Norge 1945.

Av Egil H Thomassen

Operation Doodson, overføringen av de første luftbårne allierte styrkene til Norge, skulle ha vært igangsatt 8. mai. Men det kom ingen tilbakemelding den dagen fra den allierte våpenhivilekommisjonen som var sendt til Norge, så overføringen ble utsatt tjuefire timer. Selv om general Böhme telegrafisk hadde akseptert kapitulasjon 8. mai, godtok ikke den tyske generalen alle de allierte vilkårene før klokken ett natten til 9. mai. De første enhetene av de allierte befrielsesstyrkene, 1st Airborne Division under kommando av generalmajor Roy Urquhart, landet på Gardermoen og Sola 9. mai.

De påfølgende dagene ble de øvrige enhetene av Operation Doodson overført. Air Landing Brigade og det norske fallskjermkompaniet på Gardermoen for Oslo, Artillery Brigade på Sola for Stavanger og Special Air Service (SAS) på Sola for overføring til Kristiansand. Den allierte overføringen prioriterte Oslo som landets hovedstad, Stavanger med kortest flyforbindelse til Skottland og Kristiansand, hvor det lå over 10.000 tonn tyske og norske handelsskip.



Et Stirling med Air Landing Brigade på Gardermoen.

General Thorne ankom Oslo 13. mai sammen med Kronprins Olav, og fungerte som kommandant for de allierte styrkene til han returnerte til England 31. oktober. I sin første rapport til den allierte overkommando SHAEF 27. mai skriver general Thorne at frigjøringen hadde gått bemerkelsesverdig glatt. Hovedsakelig skyldes dette den utmerkede disiplinen til Milorg.

30. mai kom 303 Infantry Brigade til Trondheim og 304 Infantry Brigade med unntak av et regiment til Tromsø. Der var også den norske brigaden stasjonert. Samme dag ble Special Air Service (SAS) Brigade overført til Bergen sammen med et regiment av 304 Infantry Brigade.



303 Infantry Brigade paraderer i Trondheim forbi Svaneapoteket med gamle Phønix Hotell på Torget i bakgrunnen.

Det amerikanske bidraget US Task Force kom til Oslo 27. mai og 474 Infantry Regiment under brig. general Owen D. Summers overtok kommandoen over hovedstaden. Blant de amerikanske styrkene var den norsk-amerikanske 99th Infantry Battalion.

General Thorne, som var innstilt på å holde kontroll med det tyske HQ på Lillehammer, stasjonerte etter de amerikanske troppenes ankomst Air Landing Brigade nord for Oslo. I Thornes rapporter ble det benevnt «Lillehammer området». Dagboken til en menig soldat i 7th Bat. South Staffordshire Reg. fortalte at brigaden ble

stasjonert på Eidsvoll 30. mai og overført til Trandum 19. juli. Da general Böhmes stab hadde forlatt Lillehammer, ble brigaden transportert til Bergen 19. august og returnert til Skottland via Oslo 13. september.

Mot slutten av august hadde majoriteten av 1st Airborne Division forlatt Norge. General Thorne overtok den utøvende kommandoen, og to nye kommandoer ble opprettet. Den ene var amerikansk og under navnet «Sone Oslo» omfattet den de allierte sonene Oslo og Stavanger. Den andre med betegnelsen «British Land Forces Norway» ble ledet av HQ 50 Divisjon, og omfattet sonene Bergen, Trondheim og Tromsø. Som erstatning i Oslo fikk Thorne 3. september Composite Battalion of Footguards.



General Sir Andrew Thorne

Denne gardens vaktavløsning utenfor general Thornes HQ ble en severdighet i hovedstaden.

Et gammelt ord sier at soldater trenger tre ting; våpen, mat og brev hjemmefra. 1st Airborne Division Postal Unit RE fulgte divisjonen til Norge og feltpostkontor ble rapportert etablert i Stavanger 11. mai, Oslo 13. mai og på Gardermoen 15. mai. For å støtte den førstnevnte postale enhet ble det allerede 26. mai i Nottingham opprettet ytterligere en enhet; **Special Postal Unit RE**. Denne enheten fordelte ti postmenn på de opprettede feltpostkontorene. I Norge fungerte de to enhetene under ett som **Allied Land Forces Norway Postal Unit**, eller ganske enkelt **Army Postal Service**.

Administrativt delte British Liberation Army (BLA) Norge i fem soner tilsvarende de norske militære distrikter. Postalt ble imidlertid distrikt Vestlandet delt i Stavanger og Bergen, slik at det ble seks postsoner. Det ble senere opprettet en adressesone for Finnmark uten feltpostkontor. Det ble tidlig vurdert å opprette feltpostkontor på Fornebu, i Stavanger by og Narvik i tillegg, uten at dette ble gjennomført. For å sikre adressering ble det innført sone betegnelser for BLA. Forkortelsen APO er Army Post Office med feltpostkontornummer. Hver sone hadde et feltpostkontor unntatt APO S.826 som hadde to; Oslo og Gardermoen.

Sone 1 BLA	Oslo	APO S.826
Sone 2 BLA	Kristiansand	APO S.827
Sone 3 BLA	Stavanger	APO S.828
Sone 4 BLA	Bergen	APO S.829
Sone 5 BLA	Trondheim	APO S.830
Sone 6 BLA	Tromsø	APO S.831
Sone 7 BLA	Kirkenes	

Da oberstløytnant C. G. Osmond, Assistant Director Army Postal Service (ADAPS), besøkte Norge mellom 29. mai og 5. juni, var opprettelse av militære luftpostruter et av de punktene han var opptatt av. Så tidlig som 18. mai hadde RAF No. 88 Group åpnet en militær transportrute Edinburgh (East Fortune)-Stavanger-Oslo (Gardermoen). Ruten ble drevet i elleve dager og førte bare militært personell og post. Den ble erstattet 31. mai av Leuchards-Oslo (Fornebu), driftet av No. 20 Transport Squadron. Ruten London (Northolt/Croydon)-Copenhagen-Oslo (Fornebu) ble så åpnet av No. 575 Squadron. Her oppgir kildene ulike åpningsdatoer.

Med Douglas C-47 Dakota som transportør kunne det føres en nyttelast på 900 kg. Med enkelte justeringer ble de militære flyforbindelsene med Storbritannia opprettholdt helt til RAF trakk seg ut 21. november. Britene foretrakk Fornebu fordi denne flyplassen lå nærmere Oslo, men No. 88 Group ble overført til Gardermoen 8. juli.

Forbindelsen luftveien mellom Storbritannia og Norge hadde kommet tidlig i gang, og ulike avdelinger av RAF igangsatte også innenlandske ruter. De var primært for befordring av militært personell. Leilighetsvis ble det fraktet post. Oslo var transitt for all britisk feltpost til Norge. Før innenlands luftpostruter ble igangsatt ble post fra Oslo til Kristiansand, Stavanger, Bergen og Trondheim sendt i lukket sekk med jernbanen. Fra Trondheim videre til Tromsø over Sverige eller med båt. Etter forhandlinger mellom Army Postal Service og RAF No. 88 Group ble det 30. juli enighet om regulær befordring ved de innenlands militære postrutene Oslo-Kristiansand-Stavanger, Stavanger-Bergen-Trondheim og Oslo-Trondheim. Disse rutene hadde vært i drift en tid uten regulær postførsel. Registrert ruteåpning for No. 88 Group hadde vært 11. juni Oslo-Kristiansand-Stavanger og ca. 13. juli Oslo-Trondheim. Ruten Stavanger-Bergen-Trondheim var imidlertid åpnet 15. juni av norske 330 Squadron. Major Alec Davis, som i 1945 hadde vært transportoffiser ved HQ BLA, ga i NFT april 1950 en beskrivelse av de britiske rutene og oppgave over postkvotene på de ulike etappene.

Samtidig som britiske avdelinger fløy ruter i Norge, etablerte Norges Luftfartsstyre i 1945 inn- og utenlandske ruter med norske fly og besetninger. Rutene ble annonsert i avisene og postale sirkulærer. Flyene førte passasjerer og norsk sivil post, leilighetsvis også britisk feltpost. Fra 12. november ble alle de innenlandske rutene innstilt. Begrunnelsen var at sikringstjenesten ikke var tilstrekkelig utbygget. En medvirkende årsak var et elendig flyvær over store deler av landet som hadde ført til gjentatte kanselleringer.

Ob.lt. Osmond hadde under sine møter med Air HQ i Oslo påpekt nødvendigheten av en luftpostforbindelse med Tromsø. Det er grunn til å tro at denne forbindelsen ble effektivert med 333 Squadron's rute Oslo-Tromsø. Denne ruten hadde også en ukentlig forlengelse til Kirkenes. Mannskapet var fra RNoAF, men flyene var britiske. Tromsø postkontoret sendte 9. juli «vektoppgave over post sendt med engelske fly fra Tromsø lufthavn til Fornebu i juni måned». Postkontoret forteller ikke om det var norsk eller britisk post. Sannsynligvis var det begge deler.

I et møte mellom oberstløytnantene Osmond (ADAPS) og Black ved HQ Norway Command, ønsket sistnevnte å styrke feltposttjenesten i Norge med sakkyndige ved HQ. Ved opprettelsen av feltposten hadde løytnant Morris ved 1st Airborne Division Postal Unit fått det administrative ansvaret for tre soner. Han måtte imidlertid etter kort tid administrere alle seks sonene. Osmond videreførte anmodningen, og London utnevnte Major F. W. Smith som Deputy Assistant Director, Army Postal Services (DADAPS) ved HQ Norway Command. Majoren fikk med seg to assistenter.

I punkt 19 i sin rapport skriver Osmond at den britiske feltposten ikke ble sensurert, men at det ble tatt stikkprøver av posten i Edinburgh. Det finnes imidlertid feltpostbrev fra de britiske styrkene i Norge med attestasjon. Jeg har bl.a. funnet signaturen til kaptein Kristian Jahr. Brev fra norske militære sendt med britisk feltpost ble sporadisk sensurert.

Det ble også fraktet feltpost med skip. Postsekker sammen med øvrige forsyninger ble skipet fra Forsyth til de seks sonene. Ob.lt. Osmond ønsket at denne posten skulle sendes Oslo og distribueres derfra. Feltposten fra Storbritannia til de seks sonene skulle f.eks. merkes: «British Army Post Office Bergen, via Oslo». Omstendelig, men militært. Retur kunne post sendes direkte til Skottland med forsyningsskipene, særlig gjaldt dette fra Tromsø.

Da den britiske Ob.lt. Osmond foretok sin tjenestereise til Norge, innsiserte han feltpostkontorene i Oslo, Gardermoen, Stavanger og Trondheim. Han holdt en rekke møter med militære ledere, og et møte 1. juni med trafikkjef Sten Haug. På dette møtet orienterte Osmond om de britiske feltpostkontor som var opprettet i Norge, og ble det avtalt en rekke punkter angående forholdet mellom britisk militær og norsk sivil post:

- det ble akseptert at det ble benyttet britiske frimerker ved APO feltpost.
- hvis britene ønsket å innføre portofrihet ved APO, ville det bli akseptert.
- det ville ikke bli krevd avgift for feltpost sent i lukket sekk mellom de britiske APO.
- Oslo hovedpostkontor skulle være utvekslingskontor for all post fra APO til sivile adresser i Sverige og Danmark.
- brev postet i sivile postkasser adressert til britiske styrker og omvendt, skulle kunne utveksles i de seks APO-sonene.

Sten Haug reiste spørsmålet om et mindre antall sivil norsk luftpost kunne sendes med de militære flyrutene som var igangsatt ut fra Norge. Ved dagens møte ble denne posten sent med jernbane via Sverige, hvilket forårsaket forsinkelser. Det ville bli betalt for posten. Osmond lovt å ta opp spørsmålet med britiske ansvarlige når han vendte tilbake til London. Senere på året mottok Poststyret vektoppgaver for rutene til Leuchars og London. Videre ba Sten Haug om at det ble innrømmet portofrihet for norske tropper i UK når de sendte brev hjem. Ob.lt. Osmond vendte tilbake til London 6. juni, og avga en fyldig rapport i 30 punkter den 8. juni.

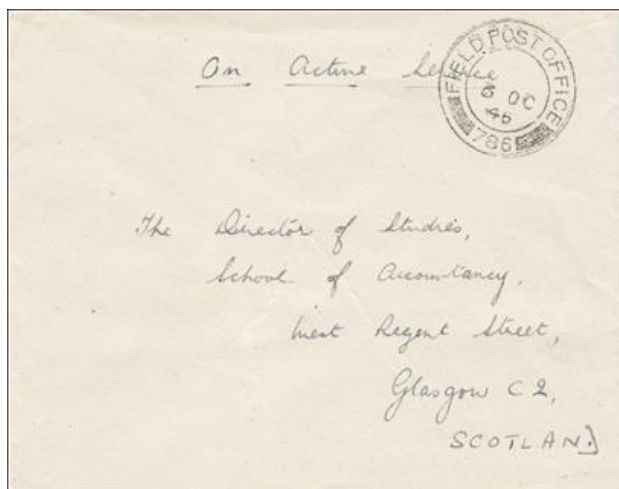
Møtet mellom Osmond og Sten Haug om utveksling av post ble fulgt opp av Poststyret med sirkulærer ut over 1945. Nr. 14/14. juni, Nr. 19/7. juli, Nr. 36/8. desember og Nr. 38/31. desember. Videre ga Poststyret ut sirkulære nr. 20/28. juli om utveksling av post med de amerikanske styrkene.

APO S.826 Oslo

Feltpostkontoret ble etablert ca. 13. mai i tredje etasje på Kampen skole, Normannsgata i Oslo. Kontoret ble betjent av militære postmenn med bakgrunn fra posttjeneste i Skottland. Antallet varierte fra tre til opptil 17 i en hektisk periode i oktober 1945. Oslo var transittkontor for alle seks soner, og antallet postmenn derfor vesentlig høyere enn ved de øvrige FPO. Kontoret benyttet to stål håndstempel Field Post Office med nummer 786. De skilles ved lengden på det sorte feltet nede på stemplet (ref. Brofos). Det er kjent brev med røde stempler. Kontoret benyttet også et gummistempel Army Post Office uten dato og nummer på trykksaker og pakker.



De britiske styrkene fikk utdelt brevformularer.
Letter Form sent fra Oslo 29. juni til Skottland.



Brev sent 3. oktober til Skottland med 786 stempel.

APO S.826 Gardermoen

Feltpostkontoret ble etablert umiddelbart etter Air Landing Brigade's ankomst til Gardermoen. Det betjente brigaden, «Lillehammer området» og RAF enheter stasjonert på flyplassen. Det ble benyttet stålstempel med nummer 343.

APO S.827 Kristiansand

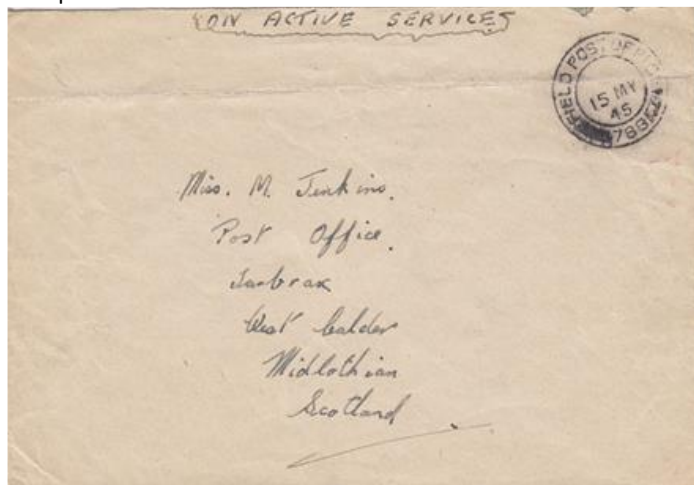
Feltpostkontoret ble opprettet etter Special Air Services (SAS) ankomst. Da brigaden 30. mai ble flyttet til Bergen, betjente feltpostkontoret de maritime enhetene i Kristiansand. Kontoret var i perioder ikke bemannet. Stål stempel med nummer 785 ble benyttet.



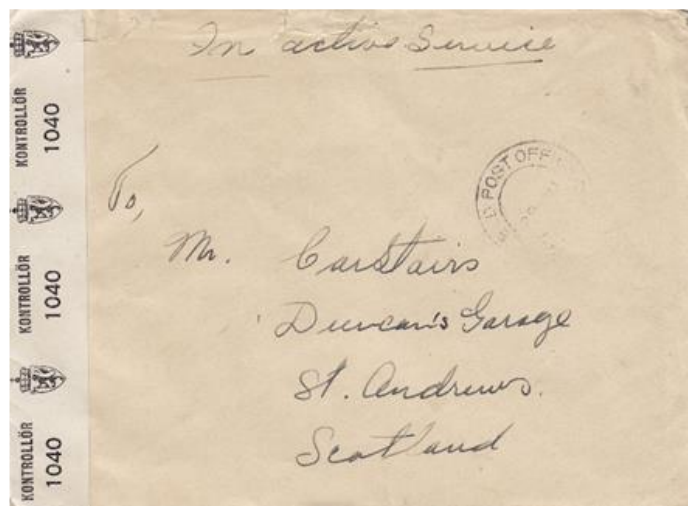
Brev fra APO S.827 Kristiansand 5. oktober med stempel 785.

APO S.828 Stavanger

Informasjon om at det var planlagt, men ikke ble utført, å opprette et feltpostkontor i Stavanger by, tyder på at APO S.828 hele tiden var stasjonert på Sola. Artillery Brigade var fram til tilbaketrekningen i slutten av august stasjonert på Sola/Stavanger. Flere RAF enheter opererte også ut fra Sola. Kontoret benyttet stål stempel med nummer 788.



Brev stemplet 788 den 15. mai ved APO S.828 Stavanger. Sendt med No. 88 Groups første retur Oslo-Stavanger-Edinburgh 18. mai.



Brev stemplet 788 29. juli (utydelig), og sendt av norsk offiser ved D.K.S. Norw. Forces, Zone 3 BLA. Norsk sensur i Stavanger.

APO S.829 Bergen

Mens Operation Doomsday's brigader til Gardermoen og Sola ble overført med fly, var Operation Conan Royal Navy's bidrag til Operation Apostle. 13. mai sendte Commander-in-Chief Rosyth to destroyere til seks norske havnebyer, og 18. mai fulgte ytterligere to. Til mindre havnebyer ble det sendt MTB'er. Britannia rule the waves. Til Bergen kom destroyerne HMS «Woolston» og HMS «Vivacious» samt korvetten HMS «Acanthus». Det var ikke postale enheter med skipene, og britiske kilder oppgir at APO S.829 først ble opprettet 30. mai. Da var Special Air Service under ledelse av brigader «Mad» Mike Cavert blitt overført fra Kristiansand til Bergen. SAS ble upopulære i Bergen etter flere slagsmål med politiet og sjøfolk, og returnerte til Storbritannia ved utgangen av august. Bergen og feltpostkontoret kom så under kommando av HQ 50 Division. I hele perioden ble APO i Bergen betjent av en eller to feltpostfunksjonærer som benyttet et stål stempel med nummer 150, vanligvis i violet farge.



Brev fra APO S.829 i Bergen med stempel 150, 5. september.

APO S.830 Trondheim

Operation Conan kom til Trondheim med destroyerne HMS «Mackay» og HMS «Viceroy». Feltpostkontor ble opprettet 30. mai etter ankomst av 303 Infantry Brigade. Kontoret benyttet stål stempel med nummer 787.

Brevet øverst i neste spalte:

Brev sendt 10. august fra norsk offiser i Trondheim til hans kone i Frankrike. Normal transport ville ha vært med jernbane over Oslo og Stockholm. Brevet er stemplet 787 og sendt med 330 Sqdn. Trondheim-Bergen-Stavanger, med No. 20 Transport Sqdn. Stavanger-London, og videresendt til kona i Abbeville.



APO S.831 Tromsø

I likhet med de andre havnebyene anløp det to pluss to destroyere i Tromsø. General Thorne var i utgangspunktet ikke innstilt på en britisk kommando i Tromsø, så den norske brigaden ble sendt fra Skottland 21. mai og ankom Tromsø 26. mai. Men oppgavene i nordområdet var langt større enn det Thorne hadde forutsett med ivaretagelse et stort antall tyske soldater og sovjetiske krigsfanger. 6. juni omdirigerte han derfor 304 Brigade minus en bataljon til byen. Oppstillingen var fullført 11-12. juni. Feltpostkontoret benyttet stål stempel med nummer 391. Dette var det eneste stemplet som ble tildelt No. 1 British Liaison Unit.

Special Post Unit ALFN

Da gjenstår stemplene med nummer FPO 811, 812 og 846 registrert for Norge. C. R. Crouch & Norman Hill utga i 1951 ei bok om britiske Army FPO 1939-1950, basert på britiske arkiv. Boka viste at stemplene med de nevnte nummer var utstedt til Special Post Unit, bestemt for tre steder i Norge. Informasjonen i C&H er senere kopiert av feltposthistorikere som Cornelius og Proud, uten at det så langt jeg vet er registrert brev med disse stemplene. Frederick Brofos som var engasjert som oversetter ved HQ Allied Land Forces Norway fra 10. juni til 15. oktober besøkte med passerseddel Kampen skole flere ganger uten å se noen av Special Post Unit stemplene. I sin rapport 8. mai oppga ob.lit. Osmond at det skulle opprettes feltpostkontor ved Fornebu lufthavn, i Narvik og Stavanger by. Det ble ikke effektivt. Min teori er at stemplene var øremerket for de tre planlagte feltpostkontorene som ikke ble åpnet.

British Military Courier Post Office Oslo

Parallelt med den private feltposten ble det sendt offisiell post, kurerpost, til og fra Norge. Ved det allierte HQ i Storgaten 33 ble det opprettet et kurer postkontor i tredje etasje. De av oss som opplevde Oslo under krigen vil huske at bygningen hadde et stort relieff av en ørn med svastika på fasaden. I fredens første dager havnet ørnen på bakken. Kontoret 180th Despatch Rider Section, Norway Force Signals, under Royal Army Signal Corps, overtok et tidligere tysk feltpostkontor i bygningen. Kurerkontoret var bemannet med tre mann pluss motorsyklister som brakte offisiell post til



Kurerbrev stemplet ved Army Signals, Oslo 7. juni.

og fra ulike steder i Oslo-området. Kontoret benyttet et stempel Army Signals med kode AY for Oslo.

US APO 544 Oslo

De første enheter av amerikanske US Task Force kom til Oslo 27. mai. Hovedstyrken, 474 Infantry Regiment, seilte ut fra Le Havre og kom til Oslo 30. mai, mens ca. 850 soldater ble fløyet inn 4. juni. I tillegg til det norsk-amerikanske 99 US Infantry Battalion, bestod US Task Force av ytterligere 16 enheter, deriblant 544 Army Postal Unit.

Det amerikanske HQ ble etablert i Torvgaten 17, også kjent som Sentrum kino. Feltpostkontoret US Army Post Office No. 544 lå i første etasje. Det var betjent av soldater med erfaring fra det amerikanske postvesenet. Det var kino i bygningen med adgang for soldater i uniform, alternativt med damer. Før og etter forestillingene sto vi guttungene utenfor og tagg røyk og tyggis.

Kontoret benyttet stemplingsmaskin av type Universal og gummi håndstempler av ulik kvalitet. APO 544 åpnet 8. juni og ble lukket 2. november. Offisiell post og overflatepost (skip) var portofri. Luftpost, rekommanderte brev og pakkepost ble frankert med amerikanske frimerker, og sent med USAAF rute fra Gardermoen. Det var også samarbeide mellom de britiske og amerikanske postale enhetene.



Maskinstemplet luftpostbrev 21. juli ved US APO 544 i Oslo.

Sendt med USAAF No. 1427 Douglas C-47 fra Gardermoen til Paris

Epilog

Begge de britiske postale enhetene forlot Oslo 26. desember. Adressen BLA med sone nummer var i bruk til 1. januar 1946. I Poststyrets siste sirkulærer nr. 36/8. desember og nr. 38/31. desember angående de britiske styrkene, ble det gitt retningslinjer for behandling av «forces mail» for de gjenværende medlemmer av de allierte styrkene.

Historien om de allierte feltpostkontorene i Norge i 1945 er ikke en enkel linje. Det foreligger avvikende data om stempler, luftruter, datoer og annet. Dette er *min* tolkning av det materialet som foreligger.

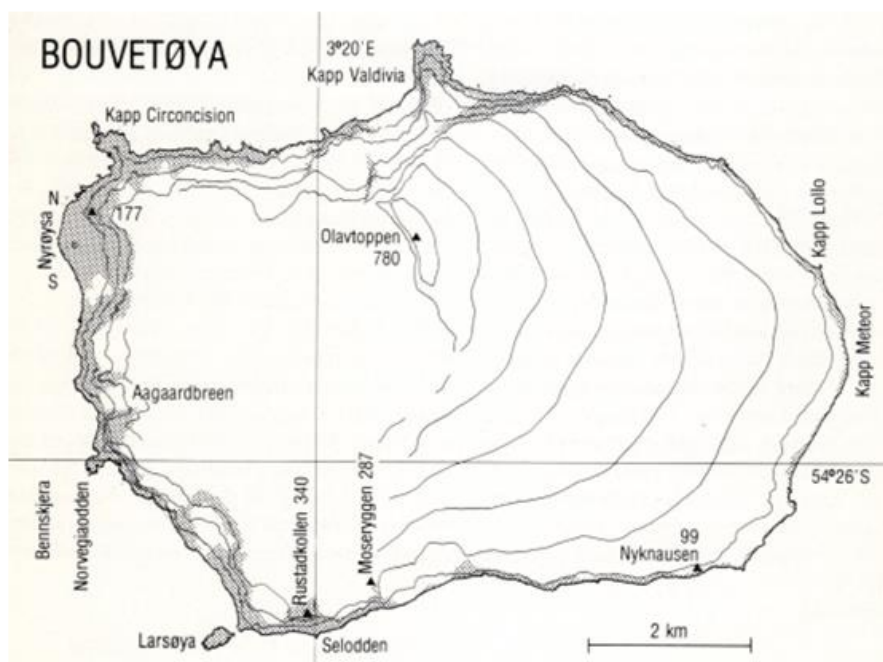
Kilder:

- Fredrik A. Brofos: "British Field Post Office 786, Oslo 1945"; "US APO 544, Oslo 1945" ; "British Military Courier Post Office, Oslo 1945" (Alle tre artikler i «Luren» mai-juni 1999)
- David Cornelius: "British FPO's in Scandinavia 1940-47" Posthistorisk Forlag 1981
- C.R.Crouch & Norman Hill: "British Army Field Post Offices 1939-1950", Lava, New York 1951
- Alec Davis: "England-Skottland-Norge 1945", NFT nr. 4/april 1950.
 - "Air Mail for British Forces in Norway", Philatelic Magazine Oct. 7, '55
- Michael Dobbs: «Forces Postal Arrangements in Norway» (upubl.)
- «Field Post Office Datestamps used in Norway» (upubl.)
- Bjørn Hafsten: «Luftforvaret 40 år 1944-1984.»
- Poststyret: Sirkulærer 1945
- Postverket: Oppgaver over post sent med innenrikske luftruter i 1945 (upubl. korr.)
- Betaling for postførsel med utenriks luftruter i 1945. (upubl.korr.)
- C.G.Osmond: «Memorandum on the Postal Arrangements in Norway» (upubl.)
- Olav Riste (red) «Fredsgeneralen, General Sir Andrew Thornes rapporter». Aschehoug 1995
- Wikipedia og div. artikler

Postale og filatelistiske spor etter ekspedisjoner til Bouvetøya - et annektert biland til kongeriket Norge.

Av Trond Schumacher

Bouvetøya er en liten norsk øy i Sør-Atlanteren. Sammen med Dronning Maud Land og Peter I øy har øya internasjonal status som norsk biland i Antarktis/Subantarktis.



Illustrasjon 1. Kart over Bouvetøya med de viktigste navngitte områdene (fra Norsk Polarinstituttets Skrifter Nr. 185, 6, 1986).

Historikk

Oppdagelsen av Bouvetøya og bakgrunnen for den norske annekteringen av øya er aldeles utmerket oppsummert på Wikipedia og gjengis her:

«Bouvetøya ble oppdaget av den franske marineoffiseren Jean-Baptiste Charles Bouvet de Lozier 1. januar 1739 med skipene «Aigle» og «Marie».

Bouvet de Lozier trodde at øya var en del av Terra Australis og ga stedet navnet Cap de la Circoncision (norsk: Omskjærelsens forberg

- i dag Kapp Circoncision) etter kirkefesten samme dag. Til tross for at Bouvet de Lozier var ved øya i 10 dager, klarte han ikke å gå i land. Bouvet de Lozier var upresis i registreringen av øyas posisjon.

Det britiske Admiraltetet besluttet i 1772 at det var på tide å finne ut om Terra Australis eksisterte. Britisk Admiralty ønsket James Cook til å lede ekspedisjonen, hans andre oppdagelsesreise, hvor han skulle reise sørover for å finne Bouvets Cap de la Circumcision. Målet var å finne ut om stedet var del av det ukjente kontinentet, og - hvis så var - annektere området på vegne av Storbritannias konge, Georg III. Skulle Cap de la Circumcision vise seg å ikke være en del av Terra Australis, så måtte han reise så langt sør som ismassene tillot.

James Cook klarte ikke å finne øya, men beviste at Bouvet de Loziers oppdagelse ikke kunne være en del av det antarktiske kontinent. 17. januar 1773 ble han den første til å krysse den sørlige polarsirkel. 10. desember 1825 oppdaget kaptein George Norris to øyer i området, Thompson Island og Liverpool Island, som han tok i besittelse for den britiske kongen Georg IV seks dager senere. Ingen nasjoner hadde gjort krav på øya før Storbritannia.



Illustrasjon 2. Fra annekteringen av Bouvetøya 1. desember 1927 (Foto: Wikipedia)

På grunn av de mange sprikende observasjoner trodde man lenge det var snakk om en øygruppe. Den tyske Valdiviaekspedisjonen under ledelse av Carl Chun i 1898-99 kartla området og satte riktige koordinater.

Norsk annektering av øya

I perioden 1927-30 ble det utført tre norske ekspedisjoner til Antarktis, hvor alle var finansiert av Lars Christensen. Den første norske ekspedisjonen til Antarktis ble gjennomført med kaptein Harald Horntvedt som ekspedisjonsleder for Norvegia-ekspedisjonen med den ombygde selfangeren «Norvegia». 1. desember 1927 gikk ekspedisjonen på land på Bouvetøya, den første dokumenterte ilandstigningen på øya noensinne. Det norske flagget ble plantet i bakken og øya erklært for norsk territorium. Ekspedisjonen foretok vitenskapelige observasjoner og kartla området, og i havet rundt øya ble det foretatt oceanografiske observasjoner. En liten hytte ble bygd på et av de få ilandstigningsstedene og ble navngitt 'Ny Sandefjord'.

Ved kongelig resolusjon av 23. januar 1928 ble Bouvetøya trukket inn under norsk statshøyhet. Britene bestred kravet, under henvisning til at kaptein Norris allerede i 1825 hadde oppdaget to øyer i området, Thompson Island og Liverpool Island, som han hadde tatt i besittelse for den britiske monarken. Den ene øya hadde han også besøkt. Den ene øya, mest sannsynlig Thompson Island, fantes ikke lengre og posisjonen til Liverpool Island stemte ikke med posisjonen til Bouvetøya. Etter diplomatiske forhandlinger ga britene opp sitt krav i 1929 og en norsk lov ble 27. februar 1930 vedtatt som definerte Bouvetøya som norsk biland.

Den andre Norvegia-ekspedisjonen med kaptein Nils Larsen og Ola Olstad hadde til hensikt å etablere en bemannet meteorologisk radiostasjon på øya, men fant ikke noe egnet sted. Hytta som ble satt opp året i forveien var borte og ekspedisjonen satte opp to nye hytter, en på Kapp Circoncision og en på Larsøya. Den andre Norvegiaekspedisjonen gjennomførte den første landingen på Peter I Øy.

Den tredje Norvegia-ekspedisjonen ble utført i 1929-1930 hvor øya ble kartlagt og fotografert fra luften med Hjalmar Riiser-Larsen og Finn Lützow-Holm som piloter. Dette var første gang en antarktisk ekspedisjon brukte fly til vitenskapelige formål. Også denne gangen ble det satt opp to hytter, en på Kapp Circoncision og en mindre på Larsøya. En sørafrikansk forsknings ekspedisjon med skipet HMSAS «Transvaal» besøkte i 1955 øya og meldte at lite var igjen av hytta, kun noen kabler, sement og deler av en ovn».

Norvegia-ekspedisjonene kartla og gjorde en rekke vitenskapelige observasjoner på øya. Det hersker ingen tvil om at skipsreder og konsul Lars Christensens ekspedisjoner ble helt avgjørende for at Norge skulle få internasjonalt gjennomslag for at øya ble et biland til Kongeriket Norge. Statusen som et biland betyr ikke at bruken og utnyttelse av naturressursene på øya og i havområdene omkring ene og alene kan utnyttes av Norge. 'Eierskapet' er underlagt internasjonale lover og forskrifter som må oppfylles. Denne delen av historien lar jeg ligge.

Det jeg ønsker å dele med Budstikkas lesere i denne oppsatsen er de viktigste postale og filatelistiske spor fra ekspedisjoner til Bouvetøya i det 20. århundre. Et vesentlig element i posthistorien til Bouvetøya er forsendelsene av ekspedisjonspost som har gått via postkontoret i Cape Town i Sør-Afrika. Byen Cape Town var den nærmeste transitthavnen for de fleste vitenskapelige og kommersielle ekspedisjonene til øya og det er postkontoret i Cape Town som har stått for de mange postale paquebot postforsendelsene vi kjenner til fra menneskene på ekspedisjonsskipene som har besøkt Bouvetøya opp gjennom årene.

Hva er en paquebot postforsendelse?

Det var under den internasjonale postkongressen i Wien i 1891 - der de fleste av verdens postverk var samlet - at det ble bestemt at passasjerer og menneskene på skip som opererte i internasjonalt farvann skulle få anledning til å poste brev uansett hvor skipene befant seg under reisen dersom brevene ble postlagt (innlevert) ombord på skipene i internasjonalt farvann. Brevene skulle frankeres med hjemlandets egne frimerker og overleveres til postkontorene i havnene som skipene anløp og med en attest på at forsendelsen (postsekken) var blitt postlagt i internasjonalt farvann. Dette var en forutsetning for at brevene skulle kunne behandles og stemples med et paquebot-stempel på postkontoret i havnen. Betegnelsen 'paquebot' er fransk og avledet av det engelske 'packet' og 'boat'. Paquebot post-sendinger kunne være brev, trykksaker eller aerogrammer.

Første gang vi støter på en paquebot postforsendelse fra Bouvetøya stemplet i Cape Town er på noen titalls ekspedisjonsbrev med norske frimerker sendt fra Bouvetøya sommeren (den antarktiske) 1934. Brevene er gjennomgående overfrankerte og forsynt med ulike blandinger av norske 10 (NK 141), 20 (NK 145) og 30 (NK 148) øres løve-, og 5 (NK 118) og 7 (NK119) øres posthorn- frimerker, som alle er overtrykt 'BOUVET OYA' i svart og deretter stemplet 'CAPE TOWN PAQUEBOT 28 FEB. 34' (se **Illustrasjon 4**). Brevene er nesten uten unntak sendt til destinasjoner i Storbritannia.

Historien bak disse brevforsendelsene med norske frimerker med overtrykk 'BOUVET OYA' har tidligere vært grundig behandlet i Budstikka såvel som i Norgeskatalogen (se kilder) av vår tidligere formann og æresmedlem i NPS, Paul Hilmar Jensen (Jensen 1996, 1997, 2001). Kort oppsummert ble frimerkene (løve II) innkjøpt av den britiske viseadmiral Edward Evans hos den norske generalkonsulen i Cape Town, som hadde et lite lager av merkene for salg til menneskene på den norske hvalfangerflåten som jevnlig visiterte byen på vei til og fra Antarktis. Overtrykket av frimerkene ble utført med et gummistempel, trolig av skipssjefen på 'H. M. S. Milford', kaptein Phillips, mens skipet befant seg på en privat overvåkingsekspedisjon til Bouvetøya. Opplaget av de benyttede overtrykksmerkene er godt dokumentert (se Jensen 2001). Ca. 100 brev med frankatur av ovedtrykksmerkene ble benyttet av viseadmiral Evans og menneskene på H.M.S. 'Milford' for å sende ekspedisjonspost tilbake til familie, venner og kollegaer.

De fleste konvoluttene ble forsynt med alle (5) eller fire (5, 10, 20 og 30 øre) av overtrykksmerkene, og noen ytterst få med kun 10 og 20 øre, eller med bare 30 øre, som var den korrekte portoen fra norsk territorium til land i UPU. Posten ble pakket i egen sekk og innlevert til postkontoret i Cape Town på returen for der å bli stemplet med et Cape Town paquebot-stempel og framsendt den regulære postveien fra Sør-Afrika til adres-satene, som stort sett befant seg i Storbritannia. Det bør her legges til at brev med Bouvet oya frimerker fra ekspedisjonen sendt til Norge, er ukjent!

I det følgende henvises til et overfrankert brev til kong George V's privatsekretær, Sir Clive Wigram, som senere sørget for å innlemme brevet i den kongelige frimerkesamlingen i Buckingham Palace, som lyder som følger (brevet er avbildet i Norgeskatalogen 2001):

**"Office of the Commander-in-Chief, Africa Station
Simonstown, C.P. (H.M.S. 'Milford' At Bouvet Island.)
23rd February 1934.**

Dear Sir Clive Wigram,

On this envelope should be found Norwegian stamps surcharged »Bouvet Island» for the purpose of the visit of H. M. S. 'Milford' which is the first of His Majesty's ships ever to visit or even to sight this lonely island. Knowing his Majesty's interest in stamp collecting, I am putting a complete set of stamps on the envelope, and a set (less 7 øre) is closed herewith. The issue, a very small one, includes only five, ten, twenty, and thirty øre stamps. I only have one 7 øre stamp, and I am putting it on the envelope. As we are anchored in territorial waters, we must seal up the mail bag before we leave and hand it, properly certificated, to the Postmaster or to the Norwegian Consul at Capetown on our return.

Hoping his Majesty will honour me by accepting these stamps.

Believe me to be,

Yours sincerely

E. R. G. R. Evans (signed)

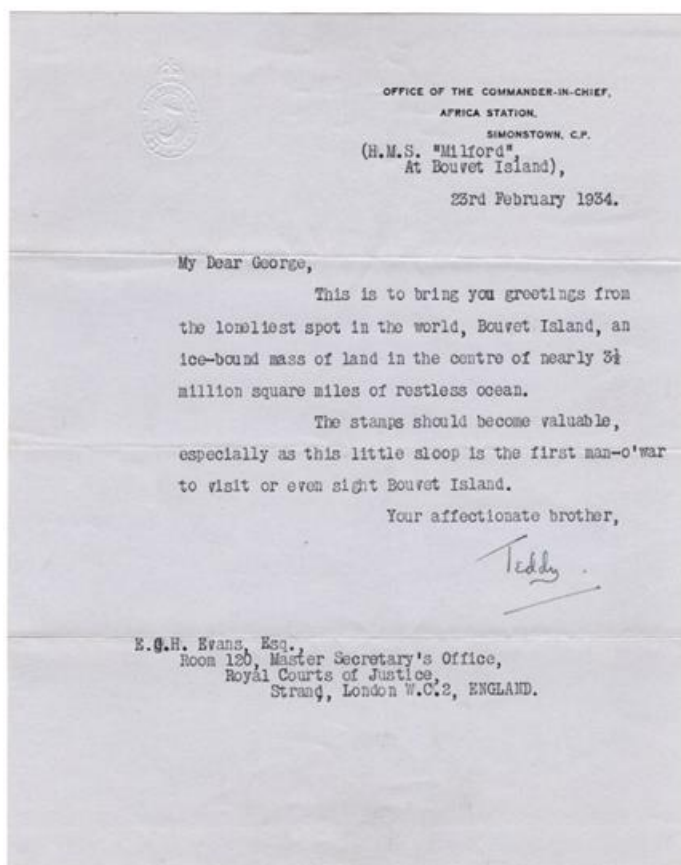
To:

Colonel Sir Clive Wilgram, K.C.V.O., Private Secretary and Equerry to His Majesty the King, Buckingham Palace, London S. W. 1., ENGLAND"

Et annet mer beskjedent brev fra den samme viseadmiral Edward Ratchcliffe Russel Evans (1881 – 1957) – blant venner kalt «Teddy» - frankert med fire av de overstemplede Bouvet-øya-frimerkene og adressert til broren George - er vist i **illustrasjon 3**:



Illustrasjon 3. Brev med innhold, (se neste spalte) frankert med norske 5, 10, 20 og 30 øre løve- og posthornmerker fra viseadmiral Evans ombord på H. M. S. 'Milford', sendt til broren George, innlevert og postalt behandlet ved postkontoret i Cape Town hvor det er stemplet 'PAQUEBOT CAPE TOWN 28 FEB. 34' og sendt til London, England. I teksten angis at brevet med tiden kan komme til å bli verdifullt, noe som viste seg å slå til.



Her skal legges til at admiral Edward Evans var en ikke ubetydelig størrelse i utforskningen av Antarktis. Allerede i 1902-03 deltok han i Scotts 'Discovery – ekspedisjon', og i 1911 var han Scotts nestkom-manderende for hans tragiske ekspedisjon til Sydpolen, hvor han (og vår norske Tryggve Gran) ikke fikk delta i selve framstøtet mot Sydpolen. Dette på grunn av faglige uoverensstemmelser og interne gnisninger i reisefølget ifølge historiske 'kilder'.

Som Paul Jensen skriver i Budstikka var det kombinasjonen av å være Antarktis-eksplorert og Norgesvenn som førte til utrustningen av ekspedisjonen og besøket med H.M.S. 'Milford' til Bouvetøya. I 1934 hadde endelig britene anerkjent det norske overherredømme til øya. Som øverstkommanderende for den britiske flåte i Afrika kunne Evans uten særlige motforestillinger følge sitt personlige ønske om å besøke Norges nye og ukjente 'koloni' i Sørishavet på 54 grader syd.

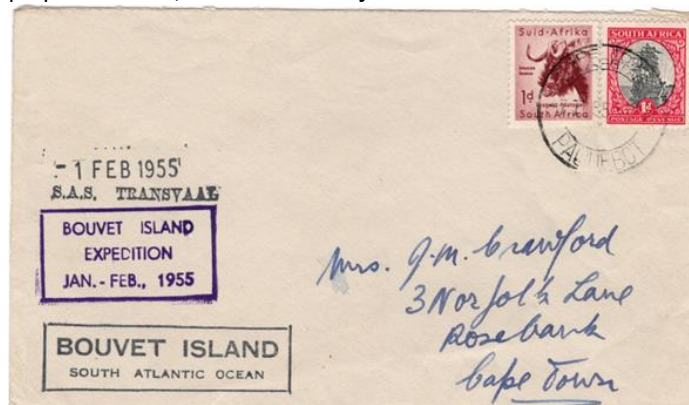
I **illustrasjon 4** nedenfor er vist et brev med korrekt frankatur (30 øre) til England.



Illustrasjon 4. (nederst forrige spalte)

Korrekt frankert skipsbrev (30 øre) fra en av mann-skapene ombord på H.M.S. 'Milford' under besøk utenfor Bouvetøya, frankert med 10 og 20 øre løve (II) overtrykt 'BOU VET/ OYA' og sendt via Cape Town, hvor brevet er postalt behandlet og påført stempelet 'PAQUEBOT CAPETOWN 28 FEB. 34', herfra framsendt til England.

I januar 1955 seilte den britiske fregatten 'H.M. S.A.S. Transvaal' til Bouvet-øya for å undersøke muligheten for opprettelse av en meteorologisk stasjon på øya. Med på turen var meteorologen Allan Crawford, som også var frimerke- designer og en ivrig frimerkesamler. Gjennom flere år hadde han gjort seg bemerket som pådriver for at naboøyriket til Bouvetøya, Tristan da Cunha, skulle få utgi sine egne frimerker, noe det ble gitt tillatelse til (av det britiske postverket) først i 1952. I løpet av tiåret forut for besøket på Bouvetøya hadde Crawford også gjentatte ganger 'pushet' på myndighetene i Sør-Afrika og England for å få etablert en tettere og mer regelmessig post- og telegraf-forbindelse til og fra Tristan da Cunha. Foruten å være meteorolog på ekspedisjonen hadde Crawford også sørget for å få laget egne cacheter på kuvetene til postforsendelser fra ekspedisjonen, i.e. et 'BOUVET ISLAND/ EXPEDITION / JAN. – FEB., 1955' rektangelstempel og et 'S.A.S. TRANSVAAL' båt-linjestempel i gummi til å stemple konvolutter fra ekspedisjonen. Ifølge Crawford ble 347 konvolutter frankert med Sør-afrikanske frimerker og påført cacheter utenfor Bouvetøya og merket med linjestempel 1 FEB 1955 og deretter innlevert som paquebot-forsendelse til postkontoret i Cape Town og stemplet med CAPE TOWN PAQUEBOT stempel 7. februar 1955. En av ekspedisjonens konvolutter, frankert med to ulike 1d sør-afrikanske frimerker og et Cape Town paquebot c.d.s., er vist i **Illustrasjon 5**.



Illustrasjon 5. Ekspedisjonsbrev fra Bouvetøya påført BOUVET ISLAND EXPEDITION og S.A.S. TRANSVAAL cachetstempler og linjestempel '1 FEB 1955' frankert med to 1d sør-afrikanske frimerker adressert til fru Crawford i Cape Town, innlevert og postbehandlet som paquebot ved postkontoret i Cape Town, stemplet 'CAPETOWN PAQUEBOT 7 FEB. 55'.

Under ekspedisjonen i 1955 ble det gjort to viktige observasjoner. For det første at et større rasområde nordvest på øya, som vi nå vet må ha oppstått mellom 1955 og 1958, og som senere ble døpt Nyrøysa, ikke fantes, og dernest at ved et eventuelt senere framstøt for å få satt opp en værstasjon på øya ville man ha god nytte av et helikopter for lettere å komme i land.

Sommeren 1958 observerte kapteinen på den amerikanske kutteren (isbryter) 'West Wind' at det var oppstått et stort rasområde i det nord-vestre hjørne av øya. Observasjonen ble gjort med teleskop- under passasje av øya. Neste sesong ble en norsk ekspedisjon klargjort for å ta denne nyoppdagelsen nærmere i påsyn. En nyoppstått rasmark på hele 700 m lengde og 400 m bredde ned mot sjøen ble kartlagt og gitt navnet

Nyrøysa. Det ble konkludert med at rasområdet var utløst av en vulkansk eller seismisk aktivitet i området.

Allan Crawford skriver i en av bøkene sine at han hadde et nært samarbeid med Norsk Polarinstitutt også under 1959 ekspedisjonen og at det ble levert paquebot ekspedisjonspost forsynt med egen Bouvetøya cachet utarbeidet av ham også på denne turen (Crawford 1999). Jeg har ikke lyktes å oppspore et ekspedisjonsbrev fra dette besøket. Kan noen hjelpe?

Neste framstøt for å få etablert en værstasjon og en landingsplass for helikopter på øya, fant sted sommeren 1964. Operasjonen fikk navnet 'First Norwegian-British-South African Helicopter Survey of Bouvet Island' (se påskrift på **illustrasjon 6**). Også denne gang var Allan Crawford med på reisen. Fra norsk side deltok glasiologen Tore Lunde ved Norsk Polarinstitutt. Det ble benyttet både helikoptere og et Sørafrikansk Forsknings- og forsyningskip, 'R.S.A.' (Research and Supply ship) og et krigsskip (H.M.S. 'Protector') under ekspedisjonen. Men heller ikke denne gangen lyktes det å sette opp en permanent værstasjon på den forblåste øya. Men Crawford sørget for at det ble laget et mindre antall særstemplede konvolutter fra ekspedisjonen, alle frankert med sør-afrikanske frimerker og innlevert på postkontoret i Cape Town av ham personlig, for der å bli postalt behandlet og framsendt til adressatene (se **illustrasjon 6**).



Illustrasjon 6. Ekspedisjonsbrev fra Bouvetøya påført rektangulære BOUVET ISLAND og H.M.S. PROTECTOR cacheter og frankert med sør-afrikansk 2 1/2d frimerke stemplet 'CAPE TOWN PAQUEBOT 7.IV.64' og framsendt til adressaten som befant seg i Sør Afrika.

17. desember 1971 ble Bouvetøya opprettet som naturreservat. Fra slutten av 1970-tallet og fram til i dag har øya blitt gjenstand for jevnlig forskningstokter hvor forskere fra Norsk Polarinstitutt, men også ekspedisjoner utstyrt fra andre land, er blitt satt i land. Felles for disse ekspedisjonene er at de gjerne har medbragt et større eller mindre kvantum av forutbetalte ekspedisjonsbrev som har fulgt med på reisen. Denne type private ekspedisjonsbrev er som regel blitt datostemplet etter innlevering på et postkontor i hjemlandet etter at reisen har blitt gjennomført. Det som gjør denne kategorien ekspedisjonsbrev noe mindre attraktive for mange posthistorikere er *mangelen* på postal behandling av brevene. En framsending av ekspedisjonsbrevene via de regulære postveiene fra ekspedisjonsstedet tilbake til adressatene – i. e. som paquebot post fra Cape Town eller fra postkontorer i andre havner på reisen – mangler.

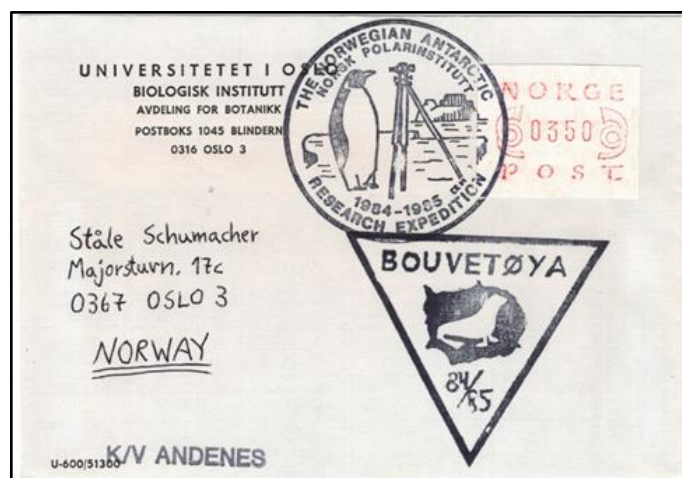
Først i 1977 lyktes det Norsk Polarinstitutt å sette opp en automatisk værstasjon på øya (se **illustrasjon 7**). Den påfølgende sesongen 1978-79 var stasjonen bemannet i to måneder, noe som ble fremhevet i cacheten til de noe mer private og lokalt ettersendte brevene fra denne ekspedisjonen (se **illustrasjon 8**).



Illustrasjon 7. Ekspedisjonsbrev (160 øre) forsynt med cacheter fra Den norske Antarktisekspedisjonen til Bouvetøya 1976 – 1977 og Dens norske antarktisekspedisjonen 1976 – 1977 og transportert med ekspedisjonens skip til og fra øya. Brevet er postalt behandlet først etter hjemkomst og frimerkene stemplet 'OSLO 28.3.77', sendt til Trondheim.



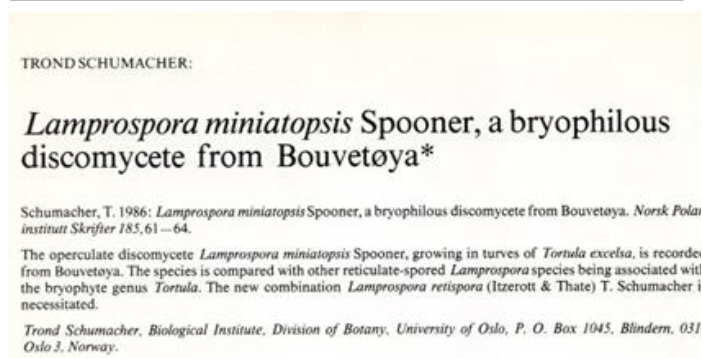
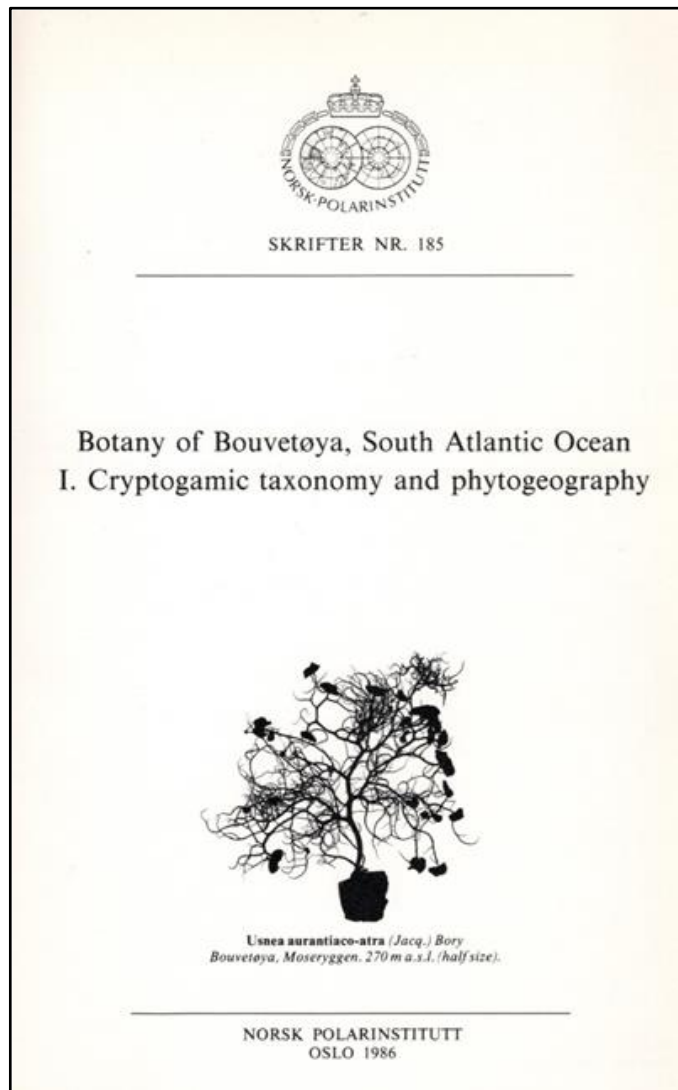
Illustrasjon 8. Aerogram (kr. 1.80) forsynt med cachet fra Den norske Antarktisekspedisjonen til Bouvetøya 1978 – 1979, transportert med ekspedisjonens skip til og fra øya. Brevet er stemplet 'OSLO 9.4.97' etter hjemkomst og sendt til Trondheim. At værstasjonen i sesongen 1978-1979 var bemannet i to måneder har også fått oppmerksomhet i utformingen av ekspedisjonens røde cachet fra ekspedisjonen.



Illustrasjon 9. Brev sendt med en av deltagerne på Norsk Polarinstitutt ekspedisjon med K/V Andenes til Bouvetøya 1984 – 1985; konvolutten er påsatt et 350 øre automatmerke og stemplet med 'The Norwegian Antarctic Research Expedition 1984-1985' og en trekantet Bouvetøya 84/85 cacheter – hvorav sistnevnte ble benyttet på konvolutter fra de biologiske undersøkelsene på selve Bouvetøya. Brevet er transportert med ekspedisjonens skip K/V Andenes til og fra Bouvetøya og farvannene rundt Antarktis og levert adressaten uten postal behandling etter hjemkomst.

I sesongene 1980-81 og 1984-85 ble det utrustet to omfattende forskningstokter fra Norsk Polarinstitut med formålet å gjøre mer grundige studier av dyre-, plante-, og lav og sopp-livet på Bouvetøya. Resultatene fra ekspedisjonene resulterte i to hefter i serien 'Norsk Polarinstitutt Skrifter no. 175 og no. 185' hvor ulike deler av naturmangfoldet på øya ble publisert.

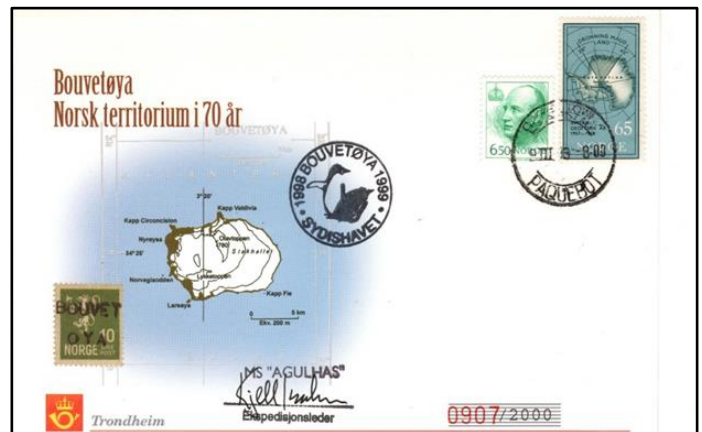
Artsmangfoldet av dyr, planter og sopp på Bouvetøya er beskjedent sammenlignet med andre øygrupper i Subantarktis, noe de omfattende islagte områdene på øya må ta hovedskylden for. Men 8 til 10 fuglearter hekker mer eller mindre regelmessig, og 2 selarter, i.e. sørlig sjøelefant og antarktisk pelssel, holder til på øya, hvorav sistnevnte i store bestander. Av plante- og sopparter er registrert 5 moser, 20 alger, 5 lav og en sopp. Den eneste forekommende soppen er studert av herværende forfatter (se **illustrasjon 10**).



Illustrasjon 10. Norsk Polarinstitutt Skrifter Nr. 185 (1986) hvor bl.a. Bouvetøyas eneste sopp, *Lamprospora miniatopsis* Spooner, er beskrevet av herværende forfatter.

I 1996 satte Norsk Polarinstitut opp en feltstasjon i Nyrøysa.

Et forskningstokt til Bouvetøya sesongen 1998-1999 markerte samtidig 70-års-jubileet for den norske annekteringen av øya. Begivenheten ble dokumentert med utgivelse og forsendelse av en egen ekspedisjonskonvolutt, som ble innlevert på postkontoret i bunkringshavnen Cape Town og postal behandlet med et paquebot stempel derfra (se **illustrasjon 11**)



Illustrasjon 11. Overfrankert ekspedisjonsbrev frankert med NK 450 (65 øre) og NK 1200 (6,50 kr) forsynt med cachet fra Den norske Antarktisekspedisjonen til Bouvetøya 1998 – 1999 og transportert med ekspedisjonens skip MS «Agulhas» til og fra øya. Konvolutten er forsynt med 'Cape Town PAQUEBOT 9. III. 99' stempel og utlevert direkte til innleverer etter postal behandling (konvolutten er nr. 907 av 2000, mangler adressat og har ikke blitt sendt med posten), hvilket bryter med forskriftene som gjelder for paquebot skipspost forsendelser.

I oktober 2007 ble feltstasjonen på Nordrøysa rapportert å ha forsvunnet, men den ubemannete værstasjonen, som ble satt opp i 1977, sto der fortsatt.

I 2009 fremmet Norge krav til FNs kontinentalsokkelkommisjon om å få underlagt et havområde på 540000 km² som tilsvarer et areal tre ganger større enn den norske delen av Nordsjøen. Det norske kravet fikk støtte i 2019.



Antarktisk pelssel (*Arctocephalus gazella*) (Foto: Wikipedia)

Kilder

- Crawford, A. B. 1999. *Penguins, Potatoes & Postage Stamps. A Tristan da Cunha Chronicle*. Anthony Nelson, Shropshire, England.
- Fiskvik, K. 1996. Bouvetøya – mer gammelt nytt – (?). *Budstikka 1* (3): 7-8.
- Jensen, P. H. 1996a. Litt nytt (?) om Bouvetøya. *Budstikka 1* (2): 1-2.
- Jensen, P. H. 1997. Mer om de private overtrykkene Bouvet øya. *Budstikka 2* (3): 7.
- Jensen, P.H. 2001. Bouvet-øya. *Norgeskatalogen 201*. pp. 405 – 407. Oslo Filatelistklubb.
- Schumacher, T. 1986. *Lamprospora miniatopsis* Spooner, a bryophilous discomycete from Bouvetøya. In Engelschøn, T. (ed.) *Botany of Bouvetøya, South Atlantic Ocean I. Cryptogamic taxonomy and phytogeography*. Norsk Polarinstitutt Skrifter no 185: 61-64.

HURTIGBREV / SNØGGBREV (NORGE / NOREG) OG BLIXTBREV (SVERIGE) – HVA ER DET?

Av Arvid Løhre

Hvis du stusser over begrepet «Hurtigbrev» eller «Snøggbrev», så nytter det ikke å slå opp i Norske innenrikske portotakster & gebyrer 1877-1995. Det er nemlig IKKE en sendingskategori i vanlig forstand. Man kan si at det en slags hjelp til forenkling av rutinene med forretningskorrespondansen til alle typer virksomheter. Men det var markedsført av Postverket. Det startet på midten av 1970-tallet, og de synlige samleverdige sporene er stort sett etiketter.

Januar 1976 – Intern PM

Det første skriftlige sporet jeg har funnet, er i «Intern PM – informasjon om postverkets markedsføring» fra januar 1977. Bladet gikk til alle posttjenestemenn (!), og var en presentasjon av Postverkets markedsføringsplan for 1977. Bladet var til internt bruk, og «må ikke utleveres til utenforstående». Men dette er nå historie, og jeg blir vel tilgitt?



Forretningsbrevet — et viktig inntektsgrunnlag for Postverket

Omlag 80 % av brevmengden blir sendt av næringslivet, offentlige institusjoner mv. Disse brevene, som vi i markedsføringen kaller forretningsbrev, utgjør et meget vesentlig inntektsgrunnlag for Postverket. Det er derfor viktig at det oppnås en tilfredsstillende økning i antall brev for å kunne opprettholde en gunstig inntektsmessig utvikling.

Brev er én blant flere måter å kommunisere på. Postverkets monopol på befordring og distribusjon hindrer ikke at kunden kan velge andre kommunikasjonsmåter f.eks. telefon og telex.

Portoutgiftene utgjør bare en beskjeden del av hva det koster å bruke brev. De vesentligste kostnadene påløper under selve fremstillingsprosessen. Selv om det mange brev som krever en formell og høytidelig form. Men ikke alltid. I informasjonsarbeidet er det derfor lagt vekt på å vise hvordan selve fremstillingen kan gjøres enklere og billigere. Da vi

lanserte ordningen med «hurtigbrev», forsøkte vi å vise en måte å gjøre det på. Ideen er at enklere beskjeder og svar kan skrives direkte på det mottatte brevarket. Da sparer man arbeid med omstendelig og ofte kostbar fremstilling og slipper å bruke nytt brevark. Man kan gjerne ta en fotokopi til eget bruk. For å forklare en slik ny og enkel behandlingsmåte, tilbyr Postverket «hurtigbrev-etiketter» som skal klebes på brevarket når det sendes tilbake.

Som en videreføring av hurtigbrevet, akter vi å spille på de muligheter som bedrifter mv. har når det gjelder å gjøre kommunikasjonen enklere, språklig sett. En mindre omstendelig språklig fremstilling og økt bruk av standardformulærer bør kunne spare bedriften for penger. Målet for en kampanje her er at de lavere kostnadene i fremstillingen skal resultere i at det sendes flere brev.



Postverkets egen bruk av «hurtigbrev»

Ordningen med «Hurtigbrev» ble første gang nevnt i «Sirkulære» 13. juni 1977, nr. 16. Også Postverket selv kunne ta «hurtigbrev» i bruk. Der sto følgende avsnitt etter en kort omtale av ordningen:

«Ordningen med «hurtigbrev» kan også brukes i Postverkets korrespondanse i de tilfelle dette er praktisk. Ved intern korrespondanse i Postverket kan «hurtigbrev»-etiketten sløyfes.»

13. juni

1977

IV

Bruk av «hurtigbrev» i Postverket. Ark. 039.

Som et ledd i markedsføringen av forretningsbrevet har Postverket slått til lyd for å skrive «hurtigbrev», d.v.s. at enklere beskjeder og svar skrives på det mottatte brevarket som deretter sendes tilbake til senderen. For å forklare en slik ny og forenklet behandlingsmåte, tilbyr Postverket «hurtigbrev»-etiketter som kan klebes på brevarket når det sendes tilbake til den opprinnelige senderen.

Ordningen med «hurtigbrev» kan også brukes i Postverkets korrespondanse i de tilfelle dette er praktisk. Ved intern korrespondanse i Postverket kan «hurtigbrev»-etiketten sløyfes.

(172/1977 T1A/Lk — 16/1977)

Hvem kom først, Norge eller Sverige?

Var det svenskene som var først ute med sine «Blixtbrev», eller var det Norge med sine «Hurtigbrev»? Det som er sikkert er at det var Norge som først publiserte en notis om dette i Nordisk Post Tidskrift nr 1, 1976. Overskriften var «PUBLIC RELATIONS / HURTIGBREV-AKSJON I NORGE». Ellers var det Sverige som den gangen var et foregangsland innen mange felt, og jeg vil ikke utelukke at det var tilfelle her også. Svenske kilder daterer etiketten til 1975, men dokumentasjon på dette har jeg ikke sett

PUBLIC RELATIONS

■ HURTIGBREV-AKSJON I NORGE

Som et ledd i markedsføringen av Brevet har det norske postverket tilbudt næringslivet hurtigbrevetiketter for å forenkle korrespondansen og dermed gjøre brevet mer attraktivt. Etikettene er tilbudt gjennom annonser i fagpressen, og interessen har vært stor. Tilbudet vil nå bli utvidet med annonser også i dagspressen.



Privatbrev utgjorde da om lag én femtedel av brevmengden. Resten, det som ble kalt forretningsbrev, var et viktig inntektsgrunnlag for Postverket. Selv om posten hadde fullt monopol på lukket brevpost den gangen, var både telefon og telex former for kommunikasjon som konkurrerte med brevpost. I den neste tiårsperioden kom også telefaks inn som en konkurrent til brev i posten. Videre står det:

«Portoutgiftene utgjør bare en beskjeden del av hva det koster å bruke brev. De vesentligste kostnadene påløper under selve fremstillingsprosessen. Selv om det mange brev som krever en formell og høytidelig form. Men ikke alltid. I informasjonsarbeidet er det derfor lagt vekt på å vise hvordan selve fremstillingen kan gjøres enklere og billigere. Da vi lanserte ordningen med «hurtigbrev», forsøkte vi å vise en måte å gjøre det på. Ideen er at enklere beskjeder og svar kan skrives direkte på det mottatte brevarket. Da sparer man arbeid med omstendelig og ofte kostbar fremstilling og slipper å bruke nytt brevark. Man kan gjerne ta en fotokopi til eget bruk. For å forklare en slik ny og enkel behandlingsmåte, tilbyr Postverket «hurtigbrev-etiketter» som kan klebes på brevarket når det sendes tilbake.» -

Spor etter Blixtbrev i Sverige

I Sverige samler man på «PT-kort», det vil si post-kort fra Postens trykkeri. Et PT-kort for bestilling av «blixtbrevsetiketter» er datert i 1985. Det måtte frankeres, og var ferdig adressert til POSTEN, Affärskommunikation, 105 00 STOCKHOLM. Billedsiden hadde en tegning av et papirfly og teksten:

«BLIXTBREV / Svar på direkten!».

Selve etiketten hadde svensk kronet posthorn-logo, og teksten:

«*Detta är ett Blixtbrev / Svaret skrivit på ert eget brev i stället för ett separat svarsbrev. / Ett led i förenklingen av våra brevrutiner.*»



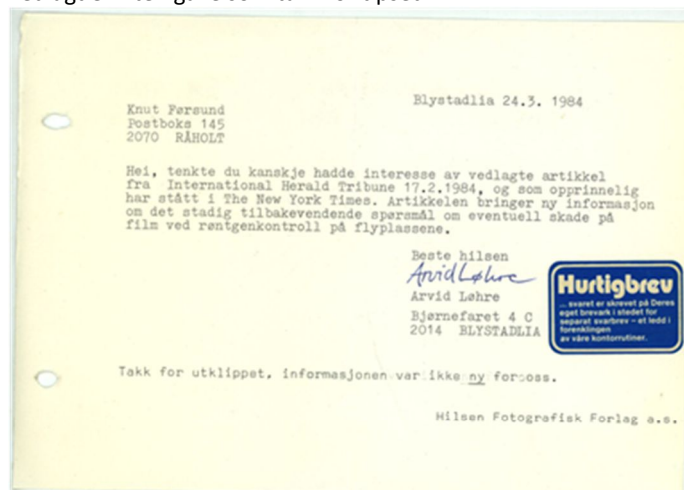
Da jeg googlet «Blixtbrev», dukket det også opp en etikett i en motivsamling på internett; «In the Magic World of Harry Potter». Etiketten var på framsiden av en postgått konvolutt, stemplet SUNDSVALL (?) 31.3.84. Konvolutten er adressert til Svenska Dagbladet i Stockholm, og merket «Lördagskrysset 227». Dette er da en feilbruk av denne etiketten, og må regnes som en kuriositet. Brevet gikk ikke noe mer «blixt-snabb» med en slik etikett.



Ekte bruk i Norge

Spørsmålet om blixtbrev dukket opp på en svensk FB-side, og jeg kom på at jeg hadde et slikt brev i en perm med min egen korrespondanse. Heldigvis hadde jeg såpass orden på akkurat dette at jeg i tillegg til brevarket også fant noe av omslaget til svarsendingen. 24.3.1984 skrev jeg et brev til Fotografisk Forlag på Råholt, vedlagt et utklipp fra International Herald Tribune, som jeg hadde kjøpt som lesestoff på en flyplass i Europa.

Fotografisk Forlag utga bladet Fotografi, og jeg var trofast abonnent. Av og til deltok jeg i fotokonkurranser, eller sendte inn litt stoff. Dette hadde jeg nå gjort, og svaret kom som «hurtigbrev», vedlagt en liten gave som takk for tipset.



For første gang på 38 år ble nå disse to elementene forent, brevarket fra ringpermen og omslaget fra hjemstedsamlingen, under «R» for Råholt. Jeg satt med en interessant og sikkert sjelden posthistorisk dokumentasjon, velegnet i klasse 2 C

«Hurtigbrev» uten etikett

En liten apropos. Det er ikke noe nytt at enkelte virksomheter svarer direkte på brevet eller kortet de har fått. Nå tenker jeg ikke på postkort med betalt svar, noe som var en velkjent posthistorisk dokumentasjon, velegnet i klasse 2 C. internasjonal sendingskategori. I 1973 sendte jeg en klage til Sandnes Hobbyimport A.S., 4300 SANDNES. Jeg brukte et oppfrankert 60-øres jubileums-postkort, stemplet selv og sendte fra jobben på Skedsmokorset poståpneri;



Lillestrøm 13/4-73

Det er nå over 1 mnd. siden jeg sendte bestilling på noen varer fra katalog 11.

Det er første gang jeg bestiller noe hos Dem, men fra andre postordrefirma er jeg vant til helt andre leveringstider, som oftest bare noen dager. Jeg venter derfor svar straks, ellers kan De bare regne ordren som annullert

Hilsen

Arvid Løhre

Arvid Løhre
Jonas Liesgt. 9
2000 LILLESTRØM

Opererer heller ikke med bortimot 2000 artikler.

«Det er nå over 1 mnd. siden jeg sendte bestilling på noen varer fra katalog 11. Det er første gang jeg bestiller noe hos Dem, men fra andre postordrefirma er jeg vant til helt andre leveringstider, som oftest bare noen dager. Jeg venter derfor svar straks, ellers kan De bare regne ordren som annullert. Hilsen Arvid Løhre» -

Jeg regner med at jeg fikk det jeg bestilte, men jeg fikk også (heldigvis) postkortet i retur med et «hurtigsvar» i rødt: Der var formuleringen hos meg: «-andre postordrefirma» understreket, ed følgende tilleggskommentar: «Opererer heller ikke med bortimot 2000 artikler / (sign.)» Også dette kan vi kalle et ekte «hurtigbrev», men før etikettene kom.

Litra på blankettene: TII

En del reklamemateriell og brosjyrer fra Postdirektoratet er merket med en 3-bokstavers litra, etterfulgt av et nummer. Alle arkene med etiketter knyttet til denne ordningen som jeg har sett, har litra «TII». Det kan være litt vanskelig å spore alle endringer i Postdirektoratet, selv for meg som kan spørre kona. Hun jobbet i Informasjonskontoret, TMI fra september 1978. Men når det gjelder akkurat TII, er dette presentert i Sirkulære nr 7, 13. mars 1977. Det omhandler organisasjonsmessige endringer i Postdirektoratet. Fra 1. februar 1976 ble det opprettet Informasjonsseksjonen i Trafikkavdelingen, og fra 1. april 1976 var alle endringer på plass. Trafikkavdelingen ble delt i to seksjoner, Informasjonsseksjonen og Planseksjonen. Informasjonsseksjonen ble delt i to kontorer, Informasjonskontoret (TII) og salgskontoret (TIS).

A. TRAFIKKAVDELINGEN

I Informasjonsseksjonen opprettes følgende kontorer:

Informasjonskontoret (TII) med saksområde: Intern og ekstern informasjon. Reklamemateriell. Frimerkeproduksjon og filatell. Postmuseet og Postbiblioteket.

Salgskontoret (TIS) med saksområde: Markedsundersøkelser. Salg av Postverkets tjenester. Postkonsulentvirksomheten.

Stortinget hadde godkjent de nødvendige stillingsbevilgningene 4. desember 1975, og illustrasjonen i PM januar 1976 viser at litrabruken var på plass før 1. februar.

Men det må ganske raskt ha kommet justeringer, i løpet av 1977. Da «Fortegnelse over enhetsnummer i nummerrekkefølge» utkom ajour pr. 1.11.1977, var det navneendring. Trafikkavdelingen, markedsseksjonen, var delt med tre kontorer; Informasjonskontoret, Salgskontoret og Filatelikontoret. Med andre ord TMI, TMS og TMF.

«Informerte kilder» forteller over kaffebordet i heimen at nye produksjoner ikke ville beholdt gammel litra. Dermed regner jeg med at alle variantene av hurtigbrev-etikettene ble produsert i siste del av 1976 eller i 1977.

Blankettene – ulike typer

Alle blankettene er trykket på selvklebende, glanset papir, i ark på 18 etiketter, litt varierende format. Den første typen av bokmål er uten papir mellom de enkelte etikettene eller margin med skrift øverst og nederst. Trykk på baksiden av bakpapiret: FasRoll / PERMANENT (litt vanskelig å lese et tresifret tall). Bare første typen av bokmål, samt tysk, har trykk bak på bakpapiret.

Bokmål – TII 686 Hurtigbrev

Marginal øverst: Enkel og rask korrespondanse med hurtigbrev

Marginal nederst: Leveres gratis av POSTDIREKTORATET, Informasjonskontoret / Postboks 1051 Sentrum, OSLO 1. TII/686

Etikett: Hurtigbrev / ... svaret er skrevet på Deres / eget brevark i stedet for / separat svarbrev – et ledd i / forenklingen / av våre kontorrutiner.



Trykk: Finnes i tre kjente opplag. Jeg er usikker på rekkefølgen, det kan godt hende at type én og to må bytte plass. Men jeg har foreløpig landet på følgende:



Første typen uten mellompapir, blå grunnfarge.

Type to, hvitt felt nederst og øverst på arket og mørkt blått bunntrykk.

Type tre, mørkt blått bunntrykk, uten hvite felt øverst og nederst

Nynorsk – TII/857 Snøggbrev

Marginal øverst: Enkel og rask korrespondanse med snøggbrev

Marginal nederst: Blir levert gratis av POSTDIREKTORATET, Informasjonskontoret / Postboks 1051 Sentrum, OSLO 1. TII/857

Etikett: Snøggbrev / ... svaret er skrive på Dykkar / eige brevark i staden for / nytt brev – ein lekk i / forenklinga av kontor- / rutine våre.

Trykk: Kjenner bare ett opplag som tilsvarer bokmål type to, hvitt felt nederst og øverst på arket og mørkt blått bunntrykk.



Tysk – TII/1157 Blitz-Brief

Marginal øverst: Enkel og rask korrespondanse med hurtigbrev

Marginal nederst: Leveres gratis av POSTDIREKTORATET, Informasjonskontoret / Postboks 1051 Sentrum, OSLO 1. TII/1157

Etikett: Blitz-Brief / ... wir haben unsere Antwort / auf Ihrem Briefbogen geschrieben, statt einen / separaten Brief zu senden - / eine Massnahme zur Verein- / fachung unsere Büro Routinen.

Trykk: Kjenner bare ett opplag som tilsvarer bokmål type tre, men bunnfargen er mørk brun-rød.

Engelsk – (TII/...) (ukjent) Speed letter

Marginal øverst: (Enkel og rask korrespondanse med hurtigbrev)

Marginal nederst: (Leveres gratis av) POSTDIREKTORATET, Informasjonskonto(ret) / Postboks 1051 Sentrum, OSLO 1. TII/xxx)

Etikett: Speed letter / ... we have written our / reply on your sheet instead / of sending you a separate / letter - a measure to / simplify our office routines.

Trykk: Har bare observert ett opplag som tilsvarer bokmål type én, men bunnfargen er rød. Illustrasjonen er fra Skanfil Auksjoner og viser ikke hele arket.

Lenger kommer jeg ikke uten arkivgranskning eller nytt materialet. Se også følgende stykke om «Hjelp oss»-etiketten.



Illustrasjon:
Skanfil

Kilder:

Illustrasjoner fra Sverige: Copyright © 2003 Kjell Arvidsson, <http://kjell.smult.com>

Skanfil Objekt nummer 2145808 kr 150

En spesiell hilsen og takk til Patrik Larsson (Sverige) for at han blokkerte meg i sin svenske diskusjonsgruppe på Facebook om posthistorie – uten advarsel, etter at jeg svarte på et innlegg om temaet «Blitxbrev». Begrunnelse skal ha vært at jeg og en annen i gruppa: «- ägnade sig åt köp/sälj. De togs båda bort. Även inlägget togs bort. Det är svårt att dra gränser i sådana frågor, men för att inte göra det till tolknings eller personfrågor så har vi gått på att ha nolltolerans.»

Dermed ble det i stedet en artikkel i Budstikka, og den svenske Facebookgruppa går for all framtid glipp av min kunnskap om dette temaet – og alt annet!

MER MARKEDSFØRING MED MERKER

Av Arvid Løhre

Sammen med «Hurtigbrev»-etikettene jeg hadde, fant jeg noen andre etiketter som gjaldt pakker. Da jeg kikket på produksjonsnummeret, hadde det samme nummer som «Hurtigbrev»-etikettene på bokmål; TII/686.

Klebes på bestillinger o.l. når De ønsker å få bestilte varer sendt i posten.

Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.
Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.
Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.
Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.
Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.
Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.	Hjelp oss å spare tid og penger – send pakker under 20 kg i posten.

Leveres gratis av POSTDIREKTORATET, Informasjonskontoret
Postboks 1051 Sentrum, OSLO 1. TII/686

«Hjelp oss»

Det merkelige er at jeg ikke foreløpig ikke har funnet noen omtale i interne publikasjoner om disse. Men det var åpenbart at begge deler handlet om å møte konkurransen – både for brev og pakker, og at det var en felles kampanje.

Arket er utformet som bokmål type 3 og merkene med tysk tekst. **Marginal øverst:** Klebes på bestillinger o.l. når De ønsker / å få bestilte varer sendt i posten.

Marginal nederst: Leveres gratis av POSTDIREKTORATET, Informasjonskontoret / Postboks 1051 Sentrum, OSLO 1. TII/686

Etikett: Hjelp oss / å spare tid og / penger – send pakker / under 20 kg i posten.

Linjegods – en konkurrent til posten

Posten hadde ikke monopol på pakkeposten, og mange lokale og regionale aktører var konkurrenter bedrift til bedrift. Tidlig på 1970-tallet hadde det dukket opp en ny landsdekkende konkurrent. Linjegods AS ble dannet i 1972. Det var et selskap dannet av NSB og flere lokale og regionale transportselskap.

I en stor annonse i Aftenposten 29. oktober 1975, reklamerte Linjegods for at de også kunne frakte gods på strekninger som Gloppen – Rendalen og Ustaoset - Hjerkin: - «Vi frakter gods til hele landet. Hit også.» (Bildet viste et gårdsbruk i Lom.) « - Fra hele landet. Med faste ruter. Det er det ingen andre som kan.*» - Fotnoten var med liten skrift nederst: - «*Gjelder gods utover Postverkets vektbegrensninger.»

Men Linjegods fraktet også pakker innenfor Postverkets vektbegrensninger. Og i 1980 lanserte de et nytt spesialtilbud, «Pakkegods», helt klart for å konkurrere direkte med Postverkets pakketilbud.

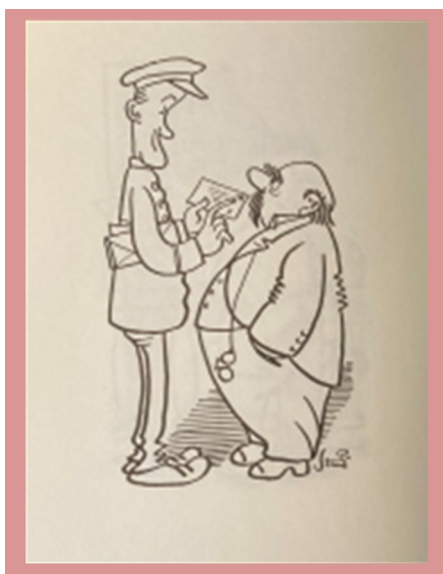
Det var flott levert! Ja, det er sant, som det sies: Pakkegods-sendingene med Linjegods er den beste og rimeligste løsningen, – og så fort som det går –

Prøv Linjegods' nye tilbud:

PAKKEGODS

Spesialtilbudet for sendinger helt opp til 20 kg (70 dm³). Pakkegods kan sendes til og fra de fleste sentrale steder i landet.

Postverket møtte ikke konkurransen bare med klistremerker, men ved å forbedre sine egne produkter, nye adressekort, tjeneste med uregistrerte pakker osv. som kom på denne tiden.



–Og så er der strafporto!
–Nå, er der det – men den vil jeg
sidde af!



–Hvor udstiller du i år?

Sommerhilsener, posthistorikere imellom.



– Min største glede nå, i min høye alder, er å uttale fremmedord feil.

BUDSTIKKA

mottar trykningsbidrag fra følgende firmaer

Skanfil Auksjoner AS

Skanfils Moldenhauer-auksjon

Kjell Germeten AS

Posten Norge, Frimerketjenesten

Norsk Posthistorisk Selskap takker for bidragene.



1256 360 964

105 146 1838 180 874

3152 3966 4132 4745 4181 4547 4661

Skanfils Vårauksjon 2022

21. - 24. april 2022 online

 **SKANFIL**
Auksjoner as

www.skanfil.no

Frimerkeauksjon

Nr. 80

13. og 14. november 2021

Skanfil Auksjoner avdeling Oslo
Brynsveien 12, 0667 Oslo



Skanfils Moldenhauer-auksjon

 **SKANFIL**
Auksjoner as

Avdeling Bergen:
Stipledalen 37
NO-5164 Laksevig
Tlf: (+47) 55 93 46 00 / (+47) 458 34 791
E-post: skanfil@skanfil.no

Avdeling Hagesund:
Postboks 2030
NO-5504 Hagesund
Tlf: (+47) 52 70 39 40
E-post: skanfil@skanfil.no

www.skanfil.no

INTERNASJONAL AUKSJON 97



*Mt. Sandberg & Co
Løren
Norway*

KJELL GERMETEN AS

Fredag 20. og
lørdag 21. november 2020

Scandic Solli Hotel
Parkveien 68 OSLO

 **posten**



**Mangler du noe
til samlingen?**

Besøk vår nettbutikk.

 posten.no/frimerkebutikken